

การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

ปริญญานิพนธ์
ของ
วิชชัญะ น้ำใจดี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
กรกฎาคม 2561

การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

ปริญญานิพนธ์
ของ
วิชชัญะ น้ำใจดี

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

กรกฎาคม 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

บทคัดย่อ
ของ
วิทยานิพนธ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
กรกฎาคม 2561

วิชชญาะ น้ำใจดี. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี. ปรินญาณินพนธ์ ปร.ม.(นโยบายสาธารณะ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.อาจารย์ที่ปรึกษา ปรินญาณินพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ.

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษานโยบาย การดำเนินงาน และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี 2.เพื่อศึกษาประโยชน์ของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบนโยบายของเทศบาลตำบลบ้านเชียง เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง และตัวแทนประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการขั้นตอนการวางแผนและกำหนดนโยบาย แต่ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยได้รับประโยชน์จากการนำนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวไปปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านไทพวนขึ้นเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของไทพวน บ้านเชียง ซึ่งเป็นสาเหตุพื้นฐานที่ทำให้เกิดกลุ่มอาชีพที่อาศัยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น ชุมชนมีส่วนร่วมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ชุมชนได้มีการเผยแพร่วัฒนธรรมด้วยการเปิดบ้านเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ในการใช้ชีวิตร่วมกับชุมชน และได้สัมผัสวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทพวนที่เป็นเอกลักษณ์ ชุมชนไทพวนได้มีการเผยแพร่วัฒนธรรมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี เช่น การแต่งกายชุดท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน และการฟ้อนรำ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้เป็นแหล่งที่มาสำคัญของรายได้ให้แก่ชุมชน

การศึกษาครั้งนี้มีปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียงด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่ขาดผู้ที่สนใจเรียนรู้และผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีรถโดยสารประจำทางมาที่แหล่งท่องเที่ยว ไม่มีจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว และผลกระทบจากกิจกรรมต่างๆ สามารถส่งผลกระทบต่อโบราณวัตถุ ตัวอย่างเช่น การนำรถใหญ่เข้าไปใกล้บริเวณพิพิธภัณฑสถาน และมีการจัดงานมหรสพเสียงและแสงสีสนั่นทำให้โบราณวัตถุอาจเกิดความเสียหายได้ เพราะที่บ้านเชียงเป็นแหล่งโบราณคดีที่อยู่ใต้ดิน

ข้อเสนอแนะของการศึกษาครั้งนี้คือ ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายวางแผน และร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ควรมีการปรับปรุงแก้ไขป้ายประชาสัมพันธ์บอกทางภายในแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจนและครอบคลุมทุกพื้นที่ในเขตแหล่งท่องเที่ยว ควรมีโครงการร่วมกันในด้านการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้กับบุคลากรในชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมและปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในชุมชน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีความพร้อมสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

PEOPLE PARTICIPATION ON POLICY RELATED TO THE MANAGEMENT OF
CULTURAL HERITAGE TOURISM AREA: A CASE STUDY OF BAN CHIANG
ARCHAEOLOGICAL SITE IN UDON THANI PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
WITCHAYA NAMJAIDEE

A large, faint, circular watermark of the Srinakharinwirot University seal is centered on the page. The seal features a central emblem with a cross-like design, surrounded by Thai script and a dotted border.

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Public Administration Program in Public Policy
at Srinakharinwirot University

July 2018

Witchaya Namjaidee. (2018). *People Participation on Policy Related to the Management of Cultural Heritage Tourism Area: A Case Study of Ban Chiang Archaeological Site Udon Thani Province*. M. P. A. (Master of Public Administration Public Policy). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University Advisor: Assoc. Prof. Petcharat Saisombut, Ph.D.

The objectives of this research were as follows: 1) to study the policy, processes and cultural tourism management by community participation in Ban Chiang in the Udon Thani province; 2) to study the benefits of the cultural tourism management in Ban Chiang. This study was qualitative research and the key information interviews and included the people in charge of the Ban Chiang municipality office, the museum staff at Ban Chiang national museum and representative samples of public participation at Ban Chiang cultural tourism were used in this research. This study determined the factor of community participation in cultural tourism management. The results revealed that the community does not participate in the planning process to imposing a policy, but the community can use this policy which improved the community benefits of tourism management. Additionally, Tai Puan folk museum established for cultural preservation support in Tai Puan in Ban Chiang. The results indicated that the basic reason for establishing the occupations of cultural tourism group examples in terms of community participation was available to welcome the tourists. The community also disseminated the culture and opened their houses for homestay and travelers had the life and experience the life and cultural aspects of Tai Phuan culture, a unique community. The Tai Phuan community disseminated and conserved the traditions and cultures, such as traditional costumes, food and dance etc. All of these activities were a particularly important source of income in the community. The main problems and obstacles of this study associated with community participation in Ban Chiang cultural tourism management such as major problems with the transfer of local wisdom, lack of interest in learning and their descendants; a lack of transportation to tourist attractions; lack a tourist information center; effects of tourist activities may impact the integrity of archaeological sites such as bringing large vehicles near the museum, and entertainment which employs loud as sounds and vibrations that can damage the because Ban Chiang is an underground archaeological site. The recommendations of this study were as follows: encourage the community to participate in policy formulation, planning, and solving local problems. There should be improve ments in terms of the information service to provide clear and cover the entire tourist area in this region, there should be a project on the development of knowledge about tourist destinations for community members to prepare and improve the community problems and that the community is ready to accommodate the growing number of tourists.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษานบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี
ของ
วิชชัญะ น้ำใจดี

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์จัตราชัย เอกปัญญาสกุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์คณะกรรมการสอบปากเปล่า
.....ที่ปรึกษาประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพชรรัตน์ ไสยสมบัติ) (ศาสตราจารย์ ดร.วรพิตย์ มีมาก)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพชรรัตน์ ไสยสมบัติ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพ.ประยงค์ เต็มขวาลา)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงสมบูรณ์ได้ด้วยดี เพราะความเมตตาอนุเคราะห์ของ คณาจารย์ ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ อาจารย์ที่ปรึกษา ปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาในการปรับปรุงแก้ไขมาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มต้นจนถึง สดุดท้าย และตรวจทานอ่านงานวิจัยพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ เพื่อใช้ในการปรับปรุงเนื้อหาสาระด้วยความ สุขุมละเอียดรอบคอบในทุกเรื่องรวมทั้งเจริญพรขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.วรพิตย์ มีมาก ประธานในการสอบปกป้องปริญญานิพนธ์ ผู้ที่ได้กรุณาชี้แนะแนวทาง และช่วยตรวจแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ ให้มีความชัดเจนถูกต้องสำเร็จได้ เจริญพรขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นายแพทย์ประยงค์ เต็มขวาลา ที่ได้ให้เกียรติมาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ (ภายนอก) ในการสอบปริญญานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์

เจริญพรขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรีชาญาณ นักฟ้อน พร้อมทั้ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หทัยรัตน์ บุญโยปัทม์ และอาจารย์ ดร.ประพีร์ อภิชาติสกุล ที่ได้ให้คำแนะนำแนวทางการ ปรับปรุงเนื้อหาสาระ และขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ โอกาสนี้ขอเจริญพรขอบคุณ นายอารักษ์ ภูมิศรีแก้ว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 13 ผู้ประสานงานติดต่อผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้อง เจริญพรขอบคุณ ท่านรองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านเชียงทั้งสองท่าน คือ นายชุมพร สุทธิบุญ และนายอดิศักดิ์ เหมือนสีเลา เจริญพรขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลการศึกษา และให้การต้อนรับเป็นอย่างดี

กราบขอบพระคุณพระอุปัชฌาย์ พระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร) เจ้าอาวาส วัดธรรมมงคล กราบขอบพระคุณพระครูปลัดมงคลวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดเทพเจติยาจารย์ ผู้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต กราบขอบพระคุณพระครูสมุห์ไพโรจน์ โอภาโส พระบันลือ ปาวโร และพระธรรมวิทยากรครอบครัวยุทธธรรมทุกรูป คุณแม่ และญาติพี่น้องทุกคน ตลอดจนถึงกลุ่มเพื่อน นิสิตปริญญาโท SWU092 (โอ๊ต ทราย แดงค์) ที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจอย่างดีเสมอมา ขอเจริญพรขอบคุณ ดร.กัมปนาท คุณเมลย์ลดา บุญราศรี บริษัทไอยราแพลนเน็ต และพุทธบริษัทที่ส่งเสริมทุนในการศึกษา

ท้ายที่สุดเจริญพรขอบคุณทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปริญญานิพนธ์เรื่องนี้อาจะกล่าวนาม ไม่ครบจึงขออภัยมา ณ โอกาสนี้ และส่วนดีที่เป็นประโยชน์ของปริญญานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยขอมอบไว้ เพื่อเป็นการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะต่อไป

วิชชัญะ น้ำใจดี

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
วัตถุประสงค์.....	3
คำถามในการวิจัย.....	3
ขอบเขตด้านการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	9
นโยบายและแผนยุทธศาสตร์.....	16
วัฒนธรรมบ้านเชียง.....	23
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	33
3 วิธีดำเนินการวิจัย	39
การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย.....	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	40
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	43
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	43
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	66
สรุปผลการวิจัย.....	66
อภิปรายผลการวิจัย.....	72
ข้อเสนอแนะ.....	74

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	76
ภาคผนวก.....	80
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	85

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1 จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าทั้งหมดปี พ.ศ. 2558 – 2559.....

1

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปัจจุบันการท่องเที่ยวได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยหากพิจารณาความพร้อมและศักยภาพของประเทศไทยที่มีต่อการท่องเที่ยว โดยพบว่าประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและโดดเด่นแตกต่างจากชนชาติอื่นๆ โดยเฉพาะ “วัฒนธรรม” มีบทบาทในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น (Hongpakdee. 2013: 31) ในช่วงปี พ.ศ.2557-2559 ที่ผ่านมานั้นประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยกว่าร้อยละ 23 ต่อปี เติบโตร้อยละ 9 ในปี พ.ศ.2559 และร้อยละ 37 ในปี พ.ศ.2558 (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. ยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 พ.ศ.2560-2564. 3)

ตาราง 1 จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าทั้งหมดปี พ.ศ. 2558-2559

	จำนวนนักท่องเที่ยว		อัตราการเปลี่ยนแปลง
	พ.ศ.2559	พ.ศ.2558	
ทั้งหมด	32,588,303	29,923,185	8.91

ที่มา: กรมการท่องเที่ยว. (2560). สถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติ ปี 2559

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานเป็นภาคที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชุมชนที่สำคัญและมีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหารการกิน ดนตรีพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน ศิลปะการฟ้อนรำและที่สำคัญแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดวิถีชุมชนเพื่อให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นแหล่งสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 2556)

จังหวัดอุดรธานีเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก คือ แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ซึ่งองค์การยูเนสโกของสหประชาชาติยอมรับและขึ้นบัญชีแหล่งวัฒนธรรมบ้านเชียงเป็นแหล่งมรดกโลก ทำให้รับรู้ถึงการดำรงชีวิตในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปกว่า 5,000 ปี ร่องรอยของมนุษย์ในประเทศไทยสมัยดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่มีการพัฒนาการแล้วในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านความรู้ความสามารถหรือภูมิปัญญาอันเป็นเครื่องมือสำหรับช่วยให้ผู้คนเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตและสร้างสังคมวัฒนธรรมของมนุษย์ได้สืบเนื่องกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน การท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของจังหวัดอุดรธานีจึงเน้นเชิงประวัติศาสตร์ เชิงศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวอารยธรรมโบราณ เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ด้วยสถานการณ์การท่องเที่ยวที่มีการเติบโตขึ้น และมีเงินสะพัด กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงตอนบน 1 หรือกลุ่มสปปยดี ประกอบด้วยจังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย จังหวัดเลย จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดบึงกาฬ จังหวัดได้มีพัฒนาขีดความสามารถในการสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวจากในและนอกประเทศเพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก (สำนักงานจังหวัดอุดรธานี. แผนพัฒนาจังหวัดอุดรธานี ปี พ.ศ. 2561-2564. 71)

นอกจากนั้นในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 จนถึงปัจจุบัน ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ยังคงมีแนวคิดและเนื้อหาสำคัญคือให้ความสำคัญกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ อีกทั้งได้มีการกำหนดทิศทางของการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวและมุ่งผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาศัยเงื่อนไขด้านภูมิศาสตร์และทางด้านเครือข่ายการคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้านให้สามารถเชื่อมโยงกันได้โดยสะดวกพร้อมกับรักษาคุณภาพ ความมีเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวให้คงไว้ และเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนโดยเฉพาะในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เข้าใจและเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดไป

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้ต้องมีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนบ้านเชียงที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ จากสถานะการณ์การท่องเที่ยวที่ผ่านมาการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียงนั้น บุคลากรการท่องเที่ยวขาดความรู้ความเข้าใจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการพัฒนาการท่องเที่ยว ขาดความร่วมมือของชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอาชีพมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันค่อนข้างน้อย เยาวชนในท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การประชาสัมพันธ์และการพัฒนาด้านการตลาดของชุมชนยังไม่เป็นระบบ เทศบาลตำบลบ้านเชียงจึงได้มีการวางยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ(เทศบาลตำบลบ้านเชียง. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยว. 2559)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่นมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของซึ่งมีความรัก ความหวงแหน การพึงพิง และใช้ประโยชน์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้วสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเองและระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการนโยบายการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี เพื่อเชื่อมโยงประชาชน ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการบูรณาการร่วมกันเพื่อให้รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการนำนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาของชุมชนบ้านเชียงไปสู่การปฏิบัติ

คำถามในการวิจัย

1. ชุมชนบ้านเชียงมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างไร
2. ชุมชนบ้านเชียงได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการนำนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวไปปฏิบัติอย่างไร

ขอบเขตด้านการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นไปยังแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกบ้านเชียงที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจจากประชาชน คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง ควบคุมดูแลโดย กรมศิลปากร และอยู่ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลบ้านเชียง

ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านเชียง จำนวน 2 คน ได้แก่ รองนายกเทศบาลตำบลบ้านเชียง และหัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล
2. เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง จำนวน 2 คน ได้แก่ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง และเจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ
3. ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน ได้แก่ ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง ประธานวิสาหกิจชุมชนปั้นหม้อเขียนสี ประธานกลุ่มมัคคุเทศก์ และประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเชียงยืน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐาน ปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะของชุมชนในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง
2. เพื่อให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมบ้านเชียง สามารถนำผลของการศึกษาในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ชุมชนบ้านเชียง หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง
2. การอนุรักษ์ หมายถึง การสงวนรักษาให้สามารถใช้ประโยชน์ได้นานต่อไปในอนาคต และสิ่งที่ควรอนุรักษ์ด้วยกันอยู่หลายประเภท ทั้งรูปธรรมและทางกายภาพ เช่น เมือง พื้นที่บางส่วนหรือส่วนของอาคาร รวมถึงที่เป็นนามธรรม เช่น ประเพณี วิถีชีวิต
3. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีครัวเรือนอยู่ในบริเวณพิพิธภัณฑสถานบ้านเชียง หน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่พิพิธภัณฑสถานบ้านเชียงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
4. การจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการด้านพื้นที่ ด้านการอนุรักษ์ ด้านการให้ความรู้ และด้านการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง

5. วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ประกอบด้วย สิ่งก่อสร้าง ที่มีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต

6. โบราณวัตถุ หมายถึง เป็นของโบราณไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของโบราณสถาน ซากมนุษย์ ซากสัตว์ สิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งมีอายุโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือทางวัฒนธรรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสาร งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในงานวิจัย โดยจะได้เสนอหัวข้อตามลำดับต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. นโยบายและแผนยุทธศาสตร์
4. วัฒนธรรมบ้านเชียง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

องค์การพัฒนาไม่ว่าภาครัฐหรือเอกชนส่วนใหญ่แล้วจะแสวงหาแนวทางใหม่ในการพัฒนาที่เรียกว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” จึงเกิดขึ้นซึ่งแนวคิด “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ยังมีความแตกต่างในเรื่องของการตีความและยังไม่ชัดเจนนัก จะเป็นทางเลือกที่แท้จริงของการพัฒนาหรือไม่ และสิ่งสำคัญในเรื่องของการมีส่วนร่วมยังมีความแตกต่างในทัศนะองค์การพัฒนาภายนอกกับทัศนะของชาวบ้าน สามารถสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ยูวันน์ วูมิเมธี (2526: 12) ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในงานต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวของประชาชนเอง

เกียรติศักดิ์ เรือนทอง (2536: 14) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึง การร่วมคิดแก้ไขปัญหา การดำเนินงาน และกิจกรรมในชุมชน ร่วมวางแผน วางโครงการ ร่วมปฏิบัติงานในรูปของการเสียสละแรงงาน การบริจาคเงินหรือสิ่งของ และร่วมติดตามผลงาน บำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน ทั้งนี้การแสดงออกในการมีส่วนร่วมอาจเป็นการแสดงออกของบุคคลโดยตรง หรือโดยผ่านตัวแทนองค์กร กลุ่ม ชุมชน ของประชาชนในชุมชนนั้นๆ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2537: 17) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมคือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการ ควบคุมการกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะของสมาชิกของสังคม ซึ่งในการมีส่วนร่วมนั้นประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542: 28) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนทางการท่องเที่ยวไว้ว่า การสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และมีรายได้จากการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน แต่ ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (อ้างใน อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. 2539: 9) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจะต้องเกี่ยวกับการร่วมศึกษาปัญหาสาเหตุ และความต้องการของชุมชน การร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชน การกำหนดทิศทาง แผนงานโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ การร่วมบริหารจัดการร่วมบริหารงานตามขีดความสามารถ

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

สมชาย สุขแหมมเนื่อง. (2541: 25-33) ได้กล่าวว่าแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นจะต้องมีการมุ่งไปสู่ความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนได้แก่

1. ระดับนโยบาย จะต้องมีการหาทางให้คนในชุมชนทุกคน ทุกระดับรับทราบนโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. ระดับแผน จะต้องหาทางให้ชุมชนเข้าใจแบบแผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ชัดเจนทุกระดับของแผน
3. ระดับปฏิบัติ ให้สมาชิกชุมชนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทุกชุมชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวศึกษาแผนปฏิบัติแนวทางและวิธีปฏิบัติให้เข้าใจจนสามารถให้ความร่วมมือและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องมีการแนะนำอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนของ การปฏิบัติจนกว่าจะมั่นใจได้ว่าสมาชิกชุมชน ทุกชุมชน ทุกคน ทุกระดับดำเนินการไปถูกต้องตามแล้ว

4. มีการติดตามและให้การแนะนำอย่างต่อเนื่อง

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1977 อ้างถึงใน ธนวัฒน์ คำภีลานนท์, 2550, 21-22) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่ม ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจลงมือปฏิบัติ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) ทางด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ผลประโยชน์ทางด้านวัสดุ ผลประโยชน์ทางสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี (2547: 33) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนคือ การร่วมคิดแก้ไขปัญหากการดำเนินการและกิจกรรมในชุมชนร่วมวางแผนโครงการ

ร่วมปฏิบัติงานในรูปของการเสียสละแรงงานการบริจาคเงินวัสดุอุปกรณ์ และร่วมติดตามผลการดำเนินงานบำรุงรักษา สาธารณประโยชน์ของชุมชนทั้งนี้การแสดงออกในการมีส่วนร่วมอาจเป็นการแสดงออกของบุคคลโดยตรงโดยผ่านองค์กรประชาชนในชุมชนนั้นๆ เอง

สมหมาย กิตยากุล (2542: 27) กล่าวว่าไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนคือเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมตัดสินใจในขั้นตอนปฏิบัติ และร่วมกันรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอาจมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง มนุษย์ต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจการของชุมชนขณะเดียวกันต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

การพัฒนานั้นต้องมีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย คือ หน่วยงานของรัฐและประชาชน แต่เท่าที่ผ่านมาในอดีต การพัฒนามักจะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ ความคิดดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความผิดพลาดในการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ และอนุรักษทรัพยากรธรรมชาติ ต่อมาได้เกิดแนวคิดว่าการพัฒนาที่ถูกต้องนั้นควรจะอยู่บนพื้นฐานที่แท้จริงของสังคมคือจะต้องมีพื้นฐานมาจากประชาชนซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อมที่กำลังถูกทำลายมากที่สุด แนวคิดดังกล่าวนี้มักจะเรียกกันว่าการมีส่วนร่วมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นจุดสำคัญของการพัฒนา อยู่ที่ตัวประชาชน และการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพในตัวของประชาชนเองการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนถ้าหากจะแยกพิจารณาแล้ว สามารถกล่าวได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (เสนห์ จามริก. 2527: 34)

1. เป็นการยอมรับความสำคัญของประชาชนมากขึ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิเสรีภาพของประชาชนประชาชนในท้องถิ่นต้องมีความสมัครใจ และต้องได้รับเกียรติจากผู้อื่นมิใช่เข้ามามีส่วนร่วมเพราะถูกบังคับข่มขู่หรืออยู่ในสภาวะที่จำยอมที่ต้องปฏิบัติตามการมีส่วนร่วมจะต้องเป็นไปตามหลักการประชาธิปไตยให้มากที่สุดอาจกล่าวได้ว่าการที่ประชาชนได้รับการยอมรับในเกียรติ และศักดิ์ศรีจากผู้อื่นก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในศักยภาพของตน

2. เป็นการสร้างความรู้สึกผูกพัน และเป็นเจ้าของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นการพัฒนาจะไม่สามารถที่จะประสบผลสำเร็จได้หากว่าประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหา ประชาชนต้องมีความเห็นพ้องต้องกัน ของประชาชนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมมือแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ทุกคนมีส่วนร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ และผลประโยชน์ที่ได้รับมีการจัดสรรให้เสมอภาคกันสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพัน เป็นเจ้าของร่วมกันมากขึ้นตามลำดับ

3. ก่อให้เกิดการบริหาร และดำเนินงานการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมเป็นไปในลักษณะของการทำงานเป็นกลุ่มหรือองค์กรประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้กระทำจะส่งผลถึงบทบาทในการบริหารงานการดำเนินงานของกลุ่มการร่วมมือกันปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะมีการมอบหมาย

งานให้สมาชิกดำเนินการตามความสามารถของบุคคลก่อให้เกิดการบริหารและการดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. เป็นการเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้นบุคคลแต่ละบุคคลย่อมมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันออกไปบางคนก็อาจมีความสามารถส่วนตัวของอยู่ และพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวมนอกจากเป็นการเปิดโอกาสให้แสดงซึ่งความสามารถที่ตนมีอยู่แล้วยังเท่ากับเป็นการฝึกฝนความสามารถอย่างอื่นในการพัฒนายิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึงกระบวนการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชุมชน หรือกลุ่มตัวแทนของชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ โดยมีเป้าหมายที่จะเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีบทบาทร่วมรับผิดชอบต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสมัครใจเพื่อพัฒนาชุมชนโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การคิดริเริ่ม กำหนดปัญหาและความต้องการ เลือกวิธีการ และการวางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินผล วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคและร่วมกันรับผิดชอบ โดยหน่วยงานของภาครัฐมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนชักนำและสร้างโอกาสให้แก่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสูงในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับ 1 เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่นๆ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้ (ฉัตรชัย ดำรงจาด. 2545: 8)

ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย

1. เป็นแหล่งที่มาของรายได้เงินตราต่างประเทศ
2. ช่วยสร้างอาชีพและการจ้าง
3. ต่อให้เกิดรายได้
4. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่น
5. ก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต

ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมของประเทศ

1. ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น
2. ความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
3. เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา
4. ช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น
5. ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้น ทรัพยากรส่วนเกินที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ระลึก จำหน่าย

6. ช่วยสร้างสันติภาพและความสามัคคี

ลักษณะของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีหลายลักษณะโดยขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ และเพื่อประสบการณ์ของตัวนักท่องเที่ยวเองแบ่งได้เป็น 7 ประเภทดังนี้ (อุดม เชยกีวงศ์และคณะ. 2548: 42-49)

1. การท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา การอาบแดด รายการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจให้กับนักท่องเที่ยว
2. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Intensive Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน สวัสดิการของหน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อดูงาน การสนทนาการโดยหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด
3. การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) ท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์และโบราณสถาน โบราณคดี พระราชวังต่างๆ ที่เน้นความรุ่งเรืองในอดีต
4. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) มีลักษณะที่โดดเด่นคือ การประชุมหรือสัมมนาพบปะ ซึ่งมักจะรวมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ด้วย
5. การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรม (Culture Tourism) การเดินทางเพื่อสัมผัสประสบการณ์ รวมถึงวิถีชีวิตเก่าๆ ประสบการณ์ที่หาได้ยากในท้องถิ่นเก่าๆ ที่มีความน่าสนใจเป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว
6. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Eathnic Tourism) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่จะสังเกตเห็น การแสดงออกทางวัฒนธรรมและแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ต่างเชื้อชาติซึ่งรวมทั้งการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมพ้องรำ การเข้าร่วมพิธีตามประเพณีทางและพิธีกรรมทางศาสนา ต่าง ๆ
7. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ แต่มุ่งเน้นสิ่งที่ดึงดูดใจที่เป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่านั้นที่ชาติพันธุ์มนุษย์ การได้เข้าไปสัมผัสธรรมชาติการกลับคืนสู่ธรรมชาติ รายการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับธรรมชาติ
8. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและเรียนรู้หาประสบการณ์ที่ไม่สามารถหาได้ในห้องเรียน

สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่ไว้สำหรับรองรับในการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัยโดยสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (มนัส สุวรรณ. 2547: 8)

1. สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยตรง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเพื่อไว้สำหรับรองรับการเดินทางมาของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ได้แก่ การอำนวยความสะดวกในการเข้าและออกประเทศการให้บริการการท่องเที่ยว

2. สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยอ้อม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศแล้วแต่ไม่มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นรัฐบาลก็ต้องมีสิ่งเหล่านี้ไว้สำหรับอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนของตน ส่วนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ถือว่าเป็นผลประโยชน์ได้ ประกอบไปด้วย 3 อย่างคือ

2.1 สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ จำเป็นต่อการยังชีพของประชาชนเพื่อให้ได้รับความสะดวกสบายในความเป็นอยู่และส่งผลเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวด้วย ได้แก่ การสื่อสาร การไฟฟ้า การประปา การคมนาคม การสุขภาพ การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น

2.2 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐบาลให้ความปลอดภัยทั้งร่างกาย รวมไปถึงทรัพย์สินและการเดินทางแก่ประชาชนรวมทั้งนักท่องเที่ยวอีกด้วย การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและความเดือดร้อนต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การโจรกรรม การจี้ปล้น ชิงทรัพย์ ก่อความไม่สงบ และให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

2.3 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เสริมหรือสนับสนุนเพื่อเพิ่มความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การบริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว รายการบริการรักษาพยาบาล เป็นต้น

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้แสดงแนวคิด การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็เปรียบเสมือนกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐ และเอกชนในการตระหนักถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดข้อเรียกร้องหลัก 3 ประการดังนี้

1. ความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลกให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นจนครอบคลุมไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพไว้

2. ความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยวเป็นความต้องการที่มีมากขึ้น จากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ เรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่

3. ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท่องเที่ยว เป็นความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ และชุมชนท้องถิ่นยอมรับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

กุลธิดา สามะพุทธิ (2540) กล่าวว่า การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องทำให้คนเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมเสียก่อน และคนภายนอกไม่ควรเข้าไปปรับเปลี่ยนอะไร ควรเข้าไปอย่างผู้มาเยือน รักษาสัดส่วนระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับการรักษาความเป็นตัวของตัวเองของคนในท้องถิ่น และจะต้องให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทั้งในแง่ของการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว รายได้ของคนท้องถิ่นจะได้รับเพื่อนำกลับไปบำรุงรักษาต้นทุนทางวัฒนธรรมนั้นให้คงอยู่ต่อไป และคนในท้องถิ่นควรตระหนักรู้เสมอว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเดินทางทางภูมิปัญญาเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ผ่านการเดินทางท่องเที่ยวและการศึกษาวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งมีอดีตที่น่าสนใจ ดังนั้นการที่คนมองเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนมากเท่าใดก็ย่อมแสดงให้เห็นว่า คนในท้องถิ่นพร้อมให้ความร่วมมือการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากเท่านั้น การเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่น

ICOMOS - THAI (อิโคโมสไทยแลนด์, 2553) ได้กำหนดหลักการของกฎบัตรระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เมื่อปี 1999 ไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยว คือหนทางหลักแห่งการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์จะต้องสร้างโอกาสให้ทั้งประชาชนในท้องถิ่น และผู้มาเยือนได้มีประสบการณ์รับรู้ และเข้าใจในมรดกและวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ที่หลากหลาย
2. ความสัมพันธ์ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว อาจเป็นไปได้ด้วยความรวดเร็วจนอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางคุณค่าขึ้น จึงควรมีการจัดการในรูปแบบที่ยั่งยืนเพื่อให้สืบทอดแก่คนในรุ่นต่อไป
3. การอนุรักษ์และการวางแผนการท่องเที่ยว จะต้องเป็นหลักประกันแห่งประสบการณ์ที่คุ้มค่าเป็นที่พึงพอใจ และสร้างความสุขแก่ผู้มาเยือน
4. ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์ และจัดการการท่องเที่ยว
5. กิจกรรมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ต้องสร้างผลตอบแทนแก่ชุมชนท้องถิ่น
6. การส่งเสริมการท่องเที่ยวต้องปกป้อง และรักษาคุณค่าลักษณะเฉพาะของมรดกทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

หลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น เป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะที่เดียวกันก็จะก่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และเกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น
2. การท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ความหวงแหน ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของตนเอง ซึ่งได้รับ

ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เกิดการจ้างงาน มัคคุเทศก์ การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ ขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่ผู้ที่มาท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับประสบการณ์พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้กับผู้มาเยี่ยมชม

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่น ๆ รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี และผู้คนของตนเองด้วย

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญมีอยู่ 9 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณคดี ศิลปะวัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อสามารถสืบต่อถึงคนรุ่นหลังได้

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าไม่ก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่ของสังคม วัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการหาประสบการณ์ในด้านสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ บริการบ้านพักโฮมสเตย์และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ จากการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาด การประชาสัมพันธ์การบริการการท่องเที่ยวให้ครบตามเกณฑ์ของการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการท่องเที่ยว ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกครั้ง โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้เกิดความมั่นใจ

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของผู้อื่นและย้อนกลับมามองตัวเองอย่างเข้าใจในสรรพสิ่งของโลกที่ไม่สามารถแยกตัวออกจากกันได้ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันฉะนั้นองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญจึงควรมี 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอันประกอบด้วยสิ่งที่ดึงดูดความสนใจ 10 ประการ คือ

1. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
2. โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ
3. งานสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมทั้งซากปรักหักพัง
4. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก
5. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
6. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ
7. ภาษา และวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา
8. วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ขนบธรรมเนียมการรับประทานอาหาร

อาหาร

9. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่างๆ

10. ลักษณะงานหรือเครื่องมือในการดำรงชีวิตและเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

2) องค์ประกอบด้านกระบวนการการศึกษาสิ่งแวดล้อมเป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3) องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว และได้รับ

ผลตอบแทน ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวหรือภาคีที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

4) องค์ประกอบด้านการตลาดท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวที่ต้องการประสบการณ์ที่หลากหลาย ให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้วัฒนธรรม ประเพณีและได้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการตลาดท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับผลประโยชน์ตอบแทน เพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

6) องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความห่วงใยทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ การเดินทางไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่งเพื่อชื่นชมสิ่งที่มีมนุษย์เป็นผู้ริเริ่มขึ้น จนกลายเป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ได้แก่ วิถีชีวิต ภาษา ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี เป็นต้น โดยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะเป็นการท่องเที่ยวที่ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์มีการวางแผนการอนุรักษ์และการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการระดมความคิด ในการวางแผนการอนุรักษ์ และการปกป้องต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้คงไว้ซึ่งคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและเป็นแหล่งค้นคว้าหาประสบการณ์ สร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือนสืบไป ปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกันมากขึ้น รวมทั้งปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์และการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษในแต่ละยุคสมัย

ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชนัญ วงษ์วิภาค (2545: 271) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1. ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ผลการดำเนินการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ สร้างรายได้ให้กับประเทศมากที่สุดเมื่อเทียบกับรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้วางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาค

ต่างๆ เพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเฉพาะการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทย ชาวต่างชาติ และมีการประชาสัมพันธ์ไปสู่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

2. ประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมช่วยนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การที่นักท่องเที่ยวต่างชาติกับคนในท้องถิ่นได้มีโอกาสรู้จักกัน นักท่องเที่ยวได้เห็นวิถีชีวิตของชุมชน ผลก็คือเกิดความสามัคคีสมานฉันท์ของคนในชาติและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพราะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกและเกิดสันติภาพแก่โลก

นโยบายและแผนยุทธศาสตร์

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ

แผนและนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) มีอำนาจและหน้าที่หลักในการส่งเสริมการบริหาร และพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับแรก คือ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 ถึง 2559 โดยผลการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมาแม้จะประสบผลสำเร็จในการเพิ่มจำนวนและรายได้การท่องเที่ยวแต่ยังประสบปัญหาและอุปสรรคสำคัญหลายประการประกอบกับสภาพ และบริบทต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งปัจจัยภายใน เช่น สถานการณ์บ้านเมืองของประเทศ นโยบายของรัฐ การปรับตัวของภาคเอกชนและปัจจัยภายนอก เช่น สถานะการแข่งขันในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว แนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยีด้านนวัตกรรม ความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงนับเป็นโอกาสอันดีที่ประเทศไทยจะได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาการท่องเที่ยว 20 ปี และพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ. ศ. 2560 ถึง 2564) ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความก้าวหน้าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยยังคงบทบาทการเป็นสาขาหลักในการรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ และเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ยุทธศาสตร์หลักที่สำคัญของแผนแม่บทนี้ ได้แก่

นโยบายกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

นโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬานั้นมีเป้าหมายหลักในการดำเนินนโยบาย 3 ประการ ได้แก่ 1.การสร้างพลังประชาชนและองค์กรทุกภาคส่วน 2.การมีส่วนร่วม 3.มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยมีนโยบายในทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสรุปได้ 15 ประการ ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์ ตลาดการท่องเที่ยวผ่านสื่อในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการสร้างสื่อสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวโดยใช้สถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นแหล่งอารยธรรมและวิถีชีวิตคนไทยเป็นสื่อในการเผยแพร่

2. การใช้สื่อสังคม (Social Media) ด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่น การถ่ายภาพแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยเพื่อนำข้อเสนอ สายตานักท่องเที่ยวโลกผ่านสื่อสังคมการร่วมมือกับภาคเอกชนในการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในสื่อออนไลน์ เป็นต้น

3. ในปี พ.ศ. 2560-2561 เป็น “ปีท่องเที่ยววิถีไทย เก๋ไก๋อย่างยั่งยืน”

4. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองให้เชื่อมโยงกับเมืองหลัก

5. สนับสนุนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ปลอดภัย และสนับสนุนให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาให้สามารถใช้การได้ดีตลอดทั้งปี

6. ให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามลักษณะของเส้นทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม

7. การส่งเสริมให้ภาคเอกชน ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการเป็นเจ้าภาพที่ดี

8. การป้องกันการค้ามนุษย์ การทารุณกรรม และการหาประโยชน์จากเด็กในระหว่างการท่องเที่ยว

9. การจัดระเบียบใช้รถรับจ้าง เรือรับจ้าง ร้านค้า ร้านอาหาร ธุรกิจการ โรงแรม ที่พัก และการป้องกันอุบัติเหตุจากการเดินทางของนักท่องเที่ยว

10. การดำเนินงานของกลุ่มอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว อาสาสมัครตำรวจท่องเที่ยว เจ้าบ้านน้อย ยุวทูตการท่องเที่ยว และอาสาสมัครชุมชนท่องเที่ยว เป็นต้น

11. สนับสนุนสอนวิชาหลักเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เช่น ภาษาจีน ภาษารัสเซีย การเปิดสาขาวิชาภาคฤดูร้อนในสถาบันการศึกษา

12. การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้ประเทศไทยเป็น (Medical Tourism Hub) การขยายฐานการท่องเที่ยวสุขภาพที่มาพร้อมกับคนป่วย การส่งเสริมธุรกิจสปา การทำศัลยกรรมและการแปลงเพศ

13. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐสถาบันการเงินเอสเอ็มอี

14. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) การส่งเสริมเงินทุนเพื่อการท่องเที่ยว

15. การร่วมมือกับสนามบินและสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าออกประเทศให้มีความรวดเร็ว นำมีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ทันสมัย

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทและภารกิจในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์อันเป็นแผนแม่บทของกระทรวงในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามนโยบายของกระทรวงให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงให้เป็นแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจนโยบายทั้งสองระดับข้างต้นเป็นอย่างดี เพื่อให้การปฏิบัติงานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬามีประสิทธิภาพสูงสุด ยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยว (2560-2564: 8-9)

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์เป้าประสงค์และพันธกิจของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2560-2564) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาออกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน
2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
3. การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเพิ่มงานการท่องเที่ยว
4. การสร้างความสมดุลให้กับการท่องเที่ยวไทยผ่านการตลาดเฉพาะกลุ่ม การส่งเสริมวิถีไทยและการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว
5. การบูรณาการการบริหารจัดการท่องเที่ยวและการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวผ่านการยกระดับคุณภาพสู่ระดับสากลเพื่อให้ทัดเทียมขีดความสามารถของบุคลากรในระดับโลกและเพื่อเตรียมความพร้อมกับการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงขึ้นผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนรวมถึงการปลูกฝังจิตสำนึกและการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้กับประชาชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนนับเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิจารณาเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย

1. พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งระบบให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันสอดคล้องกับมาตรฐานสากลและเพียงพอต่อความต้องการของตลาดโดยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชนและชุมชนในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องความต้องการตลาดแรงงานสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการสนับสนุนบุคลากรให้มีสมรรถนะขั้นพื้นฐานตามตำแหน่งงานและได้รับฝึกอบรมที่ได้มาตรฐานสากล

2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานของมรดกและวัฒนธรรมท้องถิ่นจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมทักษะธุรกิจพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการประกอบธุรกิจใหม่ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่มช่องทางการลงทุนและพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้แก่ภาคเอกชนภายใต้หลักการสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม Thailand 4.0 พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (2560 – 2564: 31-32)

แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม

ในจำนวนแหล่งมรดกโลกทั้งหมดในปัจจุบัน แหล่งมรดกโลก ทางด้านวัฒนธรรมนับได้ว่าเป็นแหล่งมรดกโลกประเภทที่มีจำนวนมากที่สุด โดยหาก มองเฉพาะกลุ่มประเทศประชาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะพบว่า มีแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมจำนวน 21 แห่ง ในขณะที่มีแหล่งมรดกโลก ทางธรรมชาติจำนวน 12 แห่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม นิยามของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่ ซึ่งเป็นโบราณสถานไม่ว่าจะเป็นงานด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หรือแหล่งโบราณคดีตามสภาพธรรมชาติ เช่น ถ้ำที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย กลุ่มอาคารที่แยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันอันมีความเป็นเอกลักษณ์ หรือ แหล่งสถานที่สำคัญอันอาจเป็นผลงานฝีมือมนุษย์ หรือเป็นผลงานร่วมกัน ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ รวมทั้งพื้นที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี ซึ่งสถานที่เหล่านี้ มีคุณค่าความล้ำเลิศทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ มานุษยวิทยา หรือ สุนทรียศาสตร์ ซึ่งการจะประกาศให้แหล่งมรดกใด ๆ เป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม จะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ซึ่งปรากฏในหัวข้อต่อไป

ข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม

มาตรา 1 แห่งอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ได้นิยามความหมายของมรดก ทางวัฒนธรรมไว้ตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ ดังนี้

ก. อนุสรณ์สถาน (Monumentes) หมายถึง ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานทางประติมากรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบ หรือโครงสร้างของ โบราณคดีธรรมชาติ จารึก ถ้ำที่อยู่อาศัย และร่องรอยที่ผสมผสานกันของ สิ่งต่าง ๆ ข้างต้น ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือ วิทยาศาสตร์

ข. กลุ่มอาคาร (Groups of Buildings) กลุ่มของอาคารที่แยกจากกันหรือ เชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสถานที่จากสภาพภูมิทัศน์ ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากล ในมิติทาง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

ค. แหล่ง (Sites) หมายถึง ผลงานที่เกิดจากมนุษย์ หรือผลงานที่เกิดจาก มนุษย์ และธรรมชาติ และบริเวณอันรวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่น ในระดับสากล ในมิติทาง ประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติวงศ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา

มรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณสมบัติตามนิยามในมาตรา 1 จะได้รับ การพิจารณาให้อยู่ในบัญชีรายชื่อแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้ในกรณีที่มี ลักษณะโดดเด่นตามหลักเกณฑ์ข้อใด ข้อหนึ่ง หรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้

1. เป็นตัวแทนที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปกรรม หรือ ตัวแทนของความงามและ เป็นผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์ อันชาญฉลาดยิ่ง หรือ 29 ความรู้ด้านการอนุรักษ์ คุ้มครองแหล่งมรดกโลก สำหรับเยาวชน
2. เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบ ทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวนและภูมิทัศน์ ตลอดจน การพัฒนา ศิลปกรรมที่

เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งการพัฒนา เหล่านั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดของโลก

3. เป็นเอกลักษณ์ หายากยิ่ง หรือเป็นของแท้ดั้งเดิม

4. เป็นตัวอย่างของลักษณะโดยทั่วไปของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของ การพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรือ อุตสาหกรรม

5. เป็นตัวอย่างของลักษณะอันเด่นชัด หรือของขนบธรรมเนียมประเพณี แห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ที่มีความเปราะบาง ด้วยตัวมันเอง หรือเสื่อมสลายได้ง่าย เพราะผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่สามารถกลับคืนดั้งเดิมได้ หรือการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจ

6. มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์หรือบุคคล ที่มี ความสำคัญหรือความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

นโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านเชียง

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาท้องถิ่น

“บ้านเมืองน่าอยู่ ควบคู่คุณธรรม เลิศล้ำการศึกษา อภิมหาแหล่งมรดกโลก อุดม โชคแห่งอารยธรรม น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง”

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านเชียง

เทศบาลตำบลบ้านเชียงได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้เพื่อให้การดำเนินงาน เป็นไปตาม แนวทางยุทธศาสตร์ ซึ่งได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้ดังนี้

1. การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนาวัฒนธรรมประเพณี และการอนุรักษ์

แนวทางที่ 1 ส่งเสริมสนับสนุนยกระดับคุณภาพการศึกษาในชุมชนตั้งแต่ ประถมวัย ถึงระดับอุดมศึกษา

แนวทางที่ 2 สนับสนุนนักเรียนที่ด้อยโอกาส โดยรับปรึกษาหาสถานที่ให้ เรียน สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนฟรี

แนวทางที่ 3 พัฒนา และสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมที่ดีงาม

แนวทางที่ 4 ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ในชุมชนด้านการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนาแหล่งมรดกโลกแบบยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง

แนวทางที่ 5 ส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาโดยการ ให้โอกาสศึกษาพัฒนาตนเอง การศึกษาดูงาน

แนวทางที่ 6 ส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึง ความสำคัญของการศึกษา การมีคุณธรรม จริยธรรม การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นการจัด กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ฯ

2. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

แนวทางที่ 1 สนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการท่องเที่ยวในชุมชนเพิ่มขึ้น เช่น ศูนย์วัฒนธรรมภาษาไทพวน พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

แนวทางที่ 2 จัดให้มีรถไฟพำนัเที่ยว

แนวทางที่ 3 ส่งเสริมสนับสนุนด้านการลงทุน

แนวทางที่ 4 สนับสนุน ส่งเสริมศูนย์ประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว จัดระบบข้อมูล การติดต่อที่พักโฮมสเตย์

แนวทางที่ 5 จัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด เช่น ส่งเสริมด้านอาหาร ด้านวิถีชีวิต

พันธกิจการพัฒนาท้องถิ่น

1. ส่งเสริมสนับสนุนงานการศึกษาทุกระดับ ทั้งในและนอกระบบ ส่งเสริมสนับสนุนงานด้านการศึกษา นันทนาการ และการแก้ปัญหาอาชญากรรม ส่งเสริมงานด้านการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์แหล่งมรดกโลกให้ยั่งยืน

2. ส่งเสริม สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การประกอบอาชีพของราษฎร การรวมกลุ่มประกอบอาชีพ สร้างรายได้ การกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนและการแก้ปัญหาความยากจน

3. ส่งเสริมสนับสนุนงานสาธารณสุข การพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ส่งเสริมสนับสนุนงานด้านการป้องกัน และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและส่วนรวม

4. ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษา ถนน สะพาน ทางระบายน้ำ ระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณูปการพัฒนาระบบการจราจร และความปลอดภัยบนท้องถนน การจัดผังเมือง การถมดิน การปลูกสร้างอาคาร ให้สอดคล้องกับแหล่งมรดกโลก

5. พัฒนาแหล่งน้ำ พนังกันน้ำ บ่อน้ำ ห้วยหนอง คลองบึง จัดหาภาชนะกักเก็บน้ำ

6. ส่งเสริม สนับสนุน การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงภูมิทัศน์ส่งเสริมการท่องเที่ยว รักษาความสะอาด กำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและจัดการระบบน้ำเสีย

7. ส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาประชาชนกับภาครัฐ บุคลากร เครื่องใช้ในการปฏิบัติงานการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงาน อาคารสถานที่เพื่อตอบสนองต่อการให้บริการประชาชน

ชุมชนบ้านเชียงหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน หลักการนี้พระองค์ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คน และครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาก่อนแล้ว จึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอกมิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชน และ

หมู่บ้านซึ่ง หลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัวจึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับ กระแสการเปลี่ยนแปลง และนำไปสู่ความล้มเหลวได้

กระทรวงอุตสาหกรรมน้อมนำพระราชดำริดังกล่าวมาเป็นหัวใจในการขับเคลื่อน โครงการสร้างสรรค์อุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรมด้วยตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างรากฐาน ชุมชนให้แข็งแกร่งจากข้างในจนการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และ บริการตามยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ภายใต้กรอบการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมของประเทศ โดยมีธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นเรื่อรชที่นำหน้า ธุรกิจการท่องเที่ยวจึงเป็นเพียงกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน ในแทบทุกมิติ ทั้งด้านสินค้าและบริการ และส่งผลให้ชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

แม้จะมีการให้ความรู้ชุมชนอย่างต่อเนื่องแต่การบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างเป็นระบบ เป็นศาสตร์แบบบูรณาการ จึงยังมีชุมชนอีกหลายแห่งที่อาจมีความโดดเด่นในเรื่องผลิตภัณฑ์ แต่ขาดความรู้ในการบริหารจัดการธุรกิจการท่องเที่ยว ขาดกิจกรรมที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ใช้เวลาอย่างเนิบช้าเพื่อเติมเต็มประสบการณ์อันมีค่า หรือมีช่วงเวลาซึมซับความ เจริญที่อ่อนโยน ท่ามกลางการเคลื่อนไหวอันเป็นปกติของวิถีชุมชน ความประทับใจเหล่านี้สามารถ สร้างพลังการบริโภค ทั้งด้านสินค้าและบริการโดยเฉพาะสินค้าที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่ง นักท่องเที่ยวจะอุดหนุนเมื่อเกิดความประทับใจในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

การสร้างชุดความรู้การกล่าว คือที่มาของ โครงการสร้างสรรค์อุตสาหกรรมเชิง วัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายให้เกิด หมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industry Village: CIV)

สัญลักษณ์ CIV หมายถึงภูมิปัญญาและความรุ่งเรือง กล่าวคือ

ตัว C มาจากความอ่อนช้อยของรูปทรงเครื่องถ้วยโบราณ

ตัว I เสมือนลำเทียนที่ให้ความสว่างดูปัญญา

ตัว V หมายถึงการบรรจบกันของสายธารความคิดแล้วแตกยอดเจริญเติบโตขึ้นอีก พื้นที่ฟ้า แทนค่าความกว้างไกลของชุมชนต่าง ๆ ในผืนแผ่นดินไทย

หมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industry Village: CIV) หมายถึง หมู่บ้าน แห่งความสมดุลที่นำทุนวัฒนธรรม วิถีชีวิต มาผนวกกับความคิดสร้างสรรค์และการออกแบบเพื่อ สร้างมูลค่าใหม่ของสินค้าที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยว และบริการหรือกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ใหม่ จากการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดมูลค่าใหม่ทางเศรษฐกิจบนแนวคิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

องค์ความรู้ที่เติมเต็มให้กับ “หมู่บ้านCIV” อุตสาหกรรมได้น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่านมาใช้ในการดำเนินงาน โดยประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอ ในการทำงาน “หมู่บ้านCIV” ในเบื้องต้นมีหลักการ 7 ประการดังนี้

1. ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม กล่าวคือ ใช้เทคโนโลยีที่มีราคาไม่แพง แต่ถูกหลัก วิชาการ

2. มีขนาดการผลิตที่เหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถในการบริหารจัดการ

3. ไม่โลก และไม่เน้นกำไรระยะสั้นเป็นหลัก
4. เน้นความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบการ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้บริโภค
5. เน้นการกระจายความเสี่ยงด้วยการสร้างผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และหรือมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลผลิตได้
6. เน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำ (Downside Risk Management) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่ก่อหนี้จนเกินขีดความสามารถในการจัดการ
7. เน้นการใช้เสน่ห์ในท้องถิ่นในการขับเคลื่อน

ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ประกอบการชุมชนวิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวชุมชนกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งได้อย่างมั่นคงในระยะยาว (อารยธรรมบ้านเชียง ร้อยเรียงล้ำค่า ภูมิปัญญาไทพวน: 10-12)

วัฒนธรรมบ้านเชียง

ลักษณะทั่วไปของชุมชนบ้านเชียง

บ้านเชียง เป็นแหล่งอารยธรรมที่ครอบคลุมแหล่งโบราณคดีหลายแห่งในภาคอีสาน อันเป็นบริเวณที่มีมนุษย์อาศัยอยู่มานาน แต่แหล่งที่มีชื่อเสียงเนื่องจากค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีที่ทำให้เห็นภาพรวมของชีวิตความเป็นอยู่ผู้คนเมื่อราว 5,000 ปีก่อน คือ แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงที่ตั้งอยู่ในอำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

แหล่งโบราณคดีแห่งนี้ได้ชื่อว่าเป็นถิ่นฐานของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งเท่าที่ค้นพบในอุษาคเนย์แสดงให้เห็นขั้นตอนสำคัญของวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมและสังคมของมนุษย์รวมถึงหลักฐานทางการเกษตรกรรม การผลิตโลหะในภูมิภาคทำให้เห็นร่องรอยการดำรงชีวิตในสมัยนั้น รวมทั้งวัฒนธรรมที่มีพัฒนาการหลายด้าน โดยเฉพาะภูมิปัญญาที่ช่วยให้บรรพบุรุษชนยุคนั้นสามารถสร้างสังคมและวัฒนธรรมที่สืบเนื่องต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน บ้านเชียงกลายเป็นแหล่งโบราณคดีเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียงที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก เรียกว่า “แหล่งวัฒนธรรมบ้านเชียง” แต่ผู้คนที่ทำให้เมืองโบราณบ้านเชียงมีชีวิตชีวาเช่นทุกวันนี้ คือชาวไทพวน หรือลาวพวน ประชากรส่วนใหญ่ของบ้านเชียงที่เคลื่อนย้ายมาจากแขวงเชียงขวางใน สปป.ลาว ตั้งแต่ปลายยุคกรุงธนบุรีจนถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวพวนที่เข้ามาในช่วงเวลาดังกล่าวกระจายกันอยู่ในหลายพื้นที่ในภาคอีสานจนถึงภาคกลาง เช่น ลพบุรี สระบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา ราชบุรี จนถึงจันทบุรี

“พวน” เป็นคำที่เรียกกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแขวงเชียงขวาง หรือบริเวณที่ราบสูงใน สปป.ลาว อาณาเขตติดต่อกับเวียดนาม รายชื่อว่าพวน เพราะเชียงขวางมีแม่น้ำหลายสายสำคัญไหลผ่านชื่อแม่น้ำพวน ชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีภาษาของตัวเองซึ่งเป็นตระกูลภาษาไทย - กะได เข้าควรมีอุปนิสัยยิ้มแย้มแจ่มใส โอบอ้อมอารีและรักสงบ มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีความผูกพันในระบบเครือญาติอันเนื่องมาจากร่วมเผ่าพันธุ์อันเป็นเอกลักษณ์ อพยพมาเมืองไทย

ชาวพวนนำภูมิปัญญาติดตัวมาด้วย ผู้ชายจะเก่งเรื่องงานหัตถกรรมประเภทจักสาน ทั้งกระบุง ตะกร้า จนถึงเครื่องมือหาปลา ส่วนผู้หญิงจะเก่งเรื่องการทอผ้า เช่น การมัดหมี่ และการย้อมคราม

ชาวพวนนับถือผีและยังรักษาชนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญคือ ประเพณีกำฟ้า คำว่า “กำ”เป็นคำพวน หมายถึง การสักการะ คำว่า “ฟ้า” หมายถึงเจ้าฟ้า เจ้าแผ่นดิน หรือผู้ที่อยู่สูงเทียมฟ้า คือพวกเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ทุกวันนี้ยังมีชาวบ้านเชียงที่ใช้ภาษาควรซึ่งมีสำเนียงไพเราะแตกต่างจากภาษาพูดของเราเอียงที่มีสำเนียงสั้นๆ ห้วนๆ (อารยธรรมบ้านเชียง ร้อยเรียงล้ำค่า ภูมิปัญญาไทพวน: 16-18)

มรดกโลกกับประเทศไทย

มรดกโลก คือ สถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมหรือทางธรรมชาติซึ่งมีคุณค่าสูงส่งต่อมนุษยชาติทั้งมวล มิใช่เพียงชนชาติใดชนชาติหนึ่งและมีอาจทดแทนด้วยสถานที่อื่นใด

การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้กำหนดอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลกขึ้นในปีพุทธศักราช 2515 เพื่อสร้างความร่วมมือในหมู่ประเทศภาคีในการสงวนรักษาและคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมและธรรมชาติที่สำคัญของโลก แล้วต่อมาเมื่อพุทธศักราช 2519 ได้จัดตั้งคณะกรรมการมรดกโลก และกองทุนมรดกโลกขึ้น เพื่อทำหน้าที่ดูแลและเป็นแหล่งเงินทุนสนับสนุนการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

1. มรดกโลกทางวัฒนธรรม
2. มรดกโลกทางธรรมชาติ
3. มรดกโลกแบบผสมผสาน

ประเทศไทยร่วมลงนามเป็นภาคีอนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2530 โดยมีแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงสถานที่เหล่านี้ได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกของคนทั้งโลก และได้รับการสนับสนุนจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ในการอนุรักษ์และคุ้มครองรักษาให้คงคุณค่าสืบไป

แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง (Ban Chiang Archaeological Site) แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง เป็นแหล่งอารยธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่มีความโดดเด่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นตัวแทนวิวัฒนาการ ด้านวัฒนธรรมสังคม และเทคโนโลยีที่มีความเจริญรุ่งเรืองสืบทอดยาวนานกว่า 5,000 ปี ในช่วงเวลาระหว่าง 3,600 ปี ก่อนคริสตศักราช ถึงคริสตศักราช 200 แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็น มรดกโลกเมื่อปีพุทธศักราช 2535 จากการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญ ครั้งที่ 16 ที่เมืองแซนตาเฟ ประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยคุณค่าและความโดดเด่น ตามหลักเกณฑ์มาตรฐานข้อที่ 3 ดังนี้ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ ที่หาได้ยากยิ่ง หรือเป็นหลักฐานแสดง ชนบธรรมเนียมประเพณี หรืออารยธรรมซึ่งยังคงหลงเหลืออยู่ หรืออาจสูญหายไปแล้ว

การค้นพบโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์โดยบังเอิญ ของราษฎรในพื้นที่ เป็นที่มาของการขุดค้นทางโบราณคดีครั้งสำคัญของประเทศไทย ระหว่างปีพุทธศักราช 2510-2518 ซึ่งทำให้

เรื่องราวของแหล่งโบราณคดี สมัยประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แห่งนี้ ถูกเปิดเผยสู่การรับรู้ของประชาคมโลกในระยะเวลาต่อมาการขุดค้นทางโบราณคดีที่บ้านเชียงโดยกรมศิลปากร ระหว่างปี พุทธศักราช 2510 - 2516 และโดยความร่วมมือระหว่างกรมศิลปากรและมหาวิทยาลัย เพนซิลเวเนีย สหรัฐอเมริกา ภายใต้โครงการโบราณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างปีพุทธศักราช 2517 - 2518 ส่งผลให้หลักฐานทางโบราณคดีและโบราณวัตถุ ถูกค้นพบ และได้รับการศึกษาวิเคราะห์วิจัย ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหลายสาขา ได้แก่ นักโบราณคดี นักปฐพีวิทยา นักพฤกษศาสตร์ นักสัตวศาสตร์ นักโบราณชีววิทยา ศึกษา ฯลฯ ผลการศึกษาวิเคราะห์วิจัยเหล่านี้ปรากฏเป็นบทความ รายงาน และ เอกสารทางวิชาการหลายฉบับที่ช่วยเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านเชียงในประเด็นต่างๆ ได้แก่ อายุ สมัย ชุมชน เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต และเทคโนโลยีให้มีความกระจ่างชัดและแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง

แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง เป็นประจักษ์พยานแสดงถึงการตั้งถิ่นฐาน ที่มีความเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี สืบต่อกันมาเป็นระยะเวลานานกว่า 5,000 ปี ชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านเชียง มีวิถีชีวิตรวมกันเป็นสังคมหมู่บ้าน มีความเชี่ยวชาญด้านเกษตรกรรมทั้งปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ มีความสามารถในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องมือเครื่องใช้โลหะด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า มีประเพณีความเชื่อ และมีการสืบทอด ทางวัฒนธรรมและสังคมอย่างต่อเนื่อง สะท้อนผ่านหลักฐานทางโบราณคดี ที่สำคัญ 2 ประเภท คือ ภาชนะดินเผา และประเพณีการฝังศพ โดยนักโบราณคดี สันนิษฐานว่า วัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านเชียง แบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ

1. ยุคต้น มีอายุระหว่าง 3,600 - 1,000 ปีก่อนคริสตศักราช (ราว 5,600 - 3,000 ปีมาแล้ว) ภาชนะดินเผาที่มีลักษณะโดดเด่นที่สุดในยุคนี้ คือ ภาชนะดินเผาสีดำและสีเทาเข้ม มีเชิงหรือ ฐานเตี้ยตกแต่งลวดลายคล้าย การขูด การกด และเชือกทาบ ส่วนการฝังศพมักวางศพในลักษณะ นอนงอเข้าหรือนอนหงายเหยียดยาว มีภาชนะดินเผาวางอยู่ที่เท้าหรือศีรษะ

2. ยุคกลาง มีอายุระหว่าง 1,000 - 300 ปีก่อนคริสตศักราช (ราว 3,000 - 2,300 ปีมาแล้ว) ภาชนะดินเผาที่โดดเด่นที่สุด เป็นภาชนะดินเผา ขนาดใหญ่ก้นกลมและก้นแหลมผิวนอกมีสีขาวนวล ตกแต่งด้วยลายขีดผสมกับ ลายเขียนสี การฝังศพมักวางศพในลักษณะนอนหงายเหยียดยาวมีเศษภาชนะ ดินเผาที่ถูกรวบรวมทั้งตัว

3. ยุคปลายมีอายุระหว่าง 300 ปี ก่อนคริสตศักราช ถึง คริสตศักราช 200 (ราว 2,300 - 1,800 ปี) ภาชนะดินเผามีความโดดเด่นสวยงามมาก มีทั้งภาชนะเขียนลายสีแดงบนพื้นสีขาวนวล ภาชนะเขียนลายสีแดง (อิฐ) บนพื้นสีแดงและภาชนะสีแดงขัดมัน ส่วนประเพณีการฝังศพมักวางศพนอนหงาย เหยียดยาวมีภาชนะดินเผาเต็มใบวางอยู่บนลำตัว

ผลการศึกษาวิจัยและข้อสรุปของแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ก่อให้เกิดความตื่นตัวเป็นอย่างสูงในวงการวิชาการด้านโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ในประเทศไทย รวมทั้งการค้นคว้าและวิจัยได้นำสู่การศึกษาเปรียบเทียบ กับแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์อื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์

เกี่ยวเนื่องกัน ทั้งแหล่งโบราณคดีในประเทศและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกหลายแหล่ง ในระยะเวลาต่อมา เช่น แหล่งโบราณคดีโนนนกทา แหล่งโบราณคดีดอนกลาง จังหวัดขอนแก่น แหล่งโบราณคดีบ้านดอง แหล่งโบราณคดีฝักตบ จังหวัดอุดรธานี แหล่งโบราณคดีดองซอน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นต้น การขยายผล ทางการศึกษาด้านโบราณคดีดังกล่าวปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนว่า ภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่เจริญรุ่งเรือง และ พัฒนาจนเป็นศูนย์กลางด้านเกษตรกรรมและโลหะกรรมที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด แห่งหนึ่งของโลก และวัฒนธรรมบ้านเชียงมิได้มีขอบเขตเพียงแค่แหล่งโบราณคดี บ้านเชียงเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมไปยังแหล่งโบราณคดีอื่น ๆ อีกนับร้อยแหล่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกด้วย ดังนั้น บ้านเชียงจึงแหล่งโบราณคดีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ของโลก และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออกเฉียงประมาณ 60 กิโลเมตร ตั้งอยู่บนเนินดินสูง รูปยารวี ตามแนวตะวันออก – ตะวันตก ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 400 ไร่ กลางเนินสูงกว่าพื้นที่รอบ ๆ ราว 8 เมตร ราษฎรชาวบ้านเชียงในปัจจุบันมีเชื้อสายลาวพวน เคลื่อนย้ายชุมชนจาก แขวงเชียงขวาง ประเทศลาว เมื่อกว่า 200 ปีมาแล้ว

ภายใต้การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช 2504 (และที่แก้ไข เพิ่มเติม) กรมศิลปากร ในฐานะหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงในการบริหาร จัดการแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ได้ดำเนินการจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเชียงเป็นพิพิธภัณฑ์ประจำแหล่งสำหรับเก็บรักษาและจัดแสดงโบราณวัตถุ จำนวนมากที่ได้จากการรวบรวมและการขุดค้นทางโบราณคดีในช่วงเวลาที่ ผ่านมา รวมทั้งยังคงเก็บรักษา และจัดแสดงหลุมขุดค้นทางโบราณคดีที่ดำเนินการ ในช่วงปีพุทธศักราช 2517 - 2518 ไว้ในสภาพดั้งเดิม (in-situ) เพื่อเป็นการส่งเสริม ให้ประชาชนและเยาวชนโดยทั่วไปมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักใน คุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของโลกแห่งนี้ไว้ให้เป็นมรดกอันล้ำค่าของอนุชนรุ่นหลัง แหล่งมรดกโลกทางด้านวัฒนธรรมทั้ง 3 แห่งที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว เป็นแหล่งมรดกที่ได้รับการประกาศรับรองให้เป็นแหล่งมรดกโลกในช่วง ปี พ.ศ. 2534-2535 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยมีแหล่งมรดกโลก ทางธรรมชาติเพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่ได้รับการประกาศรับรองให้เป็นแหล่งมรดกโลก

บ้านเชียงถูกยกย่องขึ้นเป็นมรดกโลก

แหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเป็นหลักฐานสำคัญแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อกว่า 5,000 ปีมาแล้ว ซึ่งมีพัฒนาการทางวัฒนธรรม สังคม และวิทยาการ สืบต่อกันเป็นเวลายาวนานถึงประมาณ 3,800 ปี แสดงให้เห็นถึงการเป็นชุมชนเกษตรกรรม แรกเริ่มในภูมิภาคนี้มีความรู้ในการผลิตและใช้โลหะโดยมีโบราณวัตถุปรากฏเป็นประจักษ์พยานจำนวนมาก ทั้งที่เป็นเครื่องมือ เครื่องประดับทำจากโลหะสำริดและเหล็ก และภาชนะดินเผาที่มีลวดลายโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์

ด้วยคุณค่าความสำคัญดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลกขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) เพื่อพิจารณาขึ้นทะเบียนแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

นอกจากคุณค่าทางวิชาการแล้ว บ้านเชียงยังเป็นแบบอย่างที่ดีของแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ชุมชน ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลอนุรักษ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างกลมกลืนและยั่งยืน อีกทั้งมีกฎหมายคุ้มครองที่เหมาะสม และมีพิพิธภัณฑ์สถานหน้าที่ให้ความรู้แก่ประชาชน ดังนั้นแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงจึงได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมลำดับที่ 359 เมื่อปีพุทธศักราช 2535 ด้วยคุณค่าและความโดดเด่นตามเกณฑ์พิจารณามรดกโลกทางวัฒนธรรมข้อ 3 คือ

สิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่หาได้ยากยิ่ง หรือเป็นพยานหลักฐานแสดงขนบธรรมเนียมประเพณีหรืออารยธรรม ซึ่งยังคงหลงเหลืออยู่หรือสูญหายไปแล้ว

ภูมิหลังของชาวพวน

ชาวพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งอาศัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองหลวงของพวนคือเมืองเชียงขวาง กษัตริย์ราชวงศ์เจ็ดเจือง และมีกษัตริย์สืบทอดกันมาโดยตลอด พวนจึงมีวัฒนธรรม เป็นมายาวนานควบคู่กับวัฒนธรรมลาว แต่เมืองพวนเป็นอาณาจักรเล็กที่ไม่สามารถสถาปนาเป็นรัฐใหญ่ที่เข้มแข็งได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีอาณาเขตติดต่อกันระหว่าง 3 อาณาจักรใหญ่คือ เวียดนาม หลวงพระบาง และเวียงจันทน์

ต่อมาเพื่อสยามเข้มแข็งขึ้น ได้ยกทัพมาตีเวียงจันทน์ และขึ้นมาตีเมืองพวน จึงได้กวาดต้อนชาวพวนเข้ามาในประเทศไทย และพวนบางกลุ่มอพยพเข้ามาในประเทศไทยตามแนวชายแดนเรื่อยมา ชาวพวนมักจะมีผู้นำที่มีความสามารถในการรบ และมีฝีมือในการประกอบอาชีพติดตัวมา เช่น การทำทอง การตีเหล็ก การทอผ้า ส่วนใหญ่มีพื้นฐานในการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก เมื่อตั้งหลักฐานมั่นคงแล้วได้ประกอบสัมมาอาชีพภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย

ชุมชนไทยพวนบ้านเชียง

“บ้านเชียง” เป็นหมู่บ้านหนึ่ง ที่มีชาวพวนเข้ามาตั้งถิ่นฐานและทำมาหากิน โดยอพยพครอบครัวข้ามแม่น้ำโขงมาเพื่อหาทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

ไทยพวนบ้านเชียงเข้ามาทางหนองคาย มาอยู่ที่บ้านสามพร้าว บ้านเตาไห บ้านนาพัน บ้านบุญมี และบ้านยา เพื่อหาที่ตั้งบ้านเรือน จนมาพบพื้นที่บริเวณป่าดงดาว มีภูมิประเทศที่เหมาะสม เพราะเป็นที่ราบสูง มีห้วยหนอง และมีน้ำซึมอยู่ตลอดเวลา ชาวพวนกลุ่มนี้จึงช่วยกันทั้งป่า และสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยกันเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลากว่า 220 ปี

สันนิษฐานว่า ชื่อ “บ้านเชียง” นั้นตั้งขึ้นเพื่อเป็นการให้เกียรติแก่บุคคล 4 ท่าน ที่อพยพครอบครัวมาอยู่ที่บ้านเชียงเป็นครั้งแรก ได้แก่ ท้าวเชียงใหญ่ (เฒ่าต่อนบุญ) ท้าวเชียงบุญมา (ท้าวศรีสุวรรณช่างคำ) ท้าวเชียงคะ และท้าวเชียงพิน (ตั้งชื่อบ้านว่า “บ้านดงดาว”)

ภาษาไทยพวนบ้านเชียง

ชาวพวนใช้ภาษาตระกูลไท - กะได (Tai-Kadai Language Family) เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไท - ลาวทั่วไป มีวงศ์คำศัพท์ร่วมกับภาษาลาวมากกว่าภาษาไทย และมีสำเนียงใกล้เคียงภาษาไทยกลางมากกว่าภาษาไท - ลาวอื่น ๆ

สำนวนและสำเนียงของชาวพวนในแต่ละท้องถิ่นมีแตกต่างกันบ้าง จึงมีคำเรียกชาวพวนเป็น 2 กลุ่ม คือ ไทพวน และลาวพวน สำหรับภาษาไทยพวนบ้านเชียงนั้น มีลักษณะเด่นคือคล้ายคลึงกับภาษาพวนที่ใช้ในหลวงพระบาง

ตัวอย่างภาษาไทยพวนบ้านเชียงเทียบกับภาษาไทยกลาง ภาษาไทพวนท้องถิ่นอื่น เช่น

ภาษาไทยกลาง	ภาษาไทยพวนบ้านเชียง	ภาษาไทยพวนบ้านผือ
กินข้าวหรือยัง	กินข้าวแล้วเอ๊ะ	กินข้าวแล้วหว่า
จะไปไหน	ไปสิได้	ไปสิเลอ
รอน้อย	ท่าแด	ท่าจ๊กบีดแด
หน้าต่าง	ป้องเอี่ยม	ป้องเอี่ยม
โอ้โฮ	อะปาด	ปาด
ตา	พ่อตุ้	พ่อตุ้
ยาย	แม่ตุ้	แม่ตุ้

ภาษาไทยพวน

แต่เดิม ชาวพวนเคยใช้อักษรไทยน้อย และตัวอักษรธรรมอีสานร่วมกับชาวลาวและชาวอีสาน ดังปรากฏในจารึกเรื่องราวประเพณีต่าง ๆ เช่น ตำรายา ตำราสะเดาะเคราะห์ นิทานพื้นบ้าน และวรรณกรรมอักษรไทยน้อย แต่ปัจจุบันภาษาถิ่นมีผู้สนใจน้อยลงมาก

วรรณกรรมที่แพร่หลาย เช่น เรื่องจำปาสีตัน ศรีธนมโนราห์ แก้วหน้าม้า การเกิด สังข์สินไชย ขูลูและนางอ้ว เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ได้แก่ นิทาน เพลงกล่อมเด็ก ฝญาและสำนวนโวหาร ทั้งคำสอน ซึ่งวรรณกรรมเหล่านี้มีผลต่อจารีตประเพณีและวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชาวไทยพวน

การเข้าสังคมของไทพวนบ้านเชียง

ชาวไทพวนมีนิสัยรักสงบ โอบอ้อมอารี ขยันขันแข็ง และรู้จักสามัคคีในหมู่คณะ ดังนั้นชาวไทพวนจึงมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น แม้ว่าจะอยู่อาศัยต่างพื้นที่

ชาวไทยพวนนับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งรวมทั้งมีวัฒนธรรมเคารพผู้อาวุโส รักครอบครัว ให้ความสำคัญกับความเป็นเครือญาติ ลักษณะครอบครัวเป็นแบบขยาย คือ มีมากกว่า 2 รุ่น อาศัยอยู่ในเรือนเดียวกัน และสามีชาวไทพวนมักให้เกียรติภรรยา

สิ่งที่หล่อหลอมชาวไทพวนให้มีบุคลิกภาพดังกล่าว คือ ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดจากคำสอน นิทาน วรรณคดี ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และศิลปกรรมต่าง ๆ

อาหารของชาวไทพวน

ชาวไทพวนนิยมบริโภคข้าวเจ้าเป็นหลัก แต่มีบางถิ่นที่นิยมบริโภคข้าวเหนียว อาหารของชาวไทพวนที่มีประจำทุกครัวเรือน คือ ปลาธำ ซึ่งเป็นการถนอมอาหารอย่างหนึ่งของชาวอีสาน และจากการขุดค้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้พบหลักฐานซึ่งสันนิษฐานว่ามีการทำปลาร้ามาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์

อาหารพื้นเมือง คือ ลาบ ก้อย แจ่วส้ม แจ่วหวาน หม่อไม้ ผักแว่น เหล้าสาโทหรือเหล้าอุ (เหล้าที่หมักในไหกระเทียมขนาดกลาง เวลากินต้องใช้หลอดดูด มีรสหวาน)

เมื่อมีงานบุญนิยมทำขนมจีนและข้าวหลาม ส่วนอาหารอื่น ๆ จะเป็นอาหารง่าย ๆ ที่ประกอบจากผัก ปลา ที่มีในท้องถิ่น เช่น ปลาต้ม ปลาต้มผัก ปลาจ่อม (ต้มปลาน้อย) ปลาเจ้า เป็นต้น

เอกลักษณ์บ้านไทพวน

ชาวไทพวนมีความเชื่อเรื่องการปลูกเรือน เริ่มตั้งแต่การเสี่ยงทายหาพื้นที่โดยผู้สูงอายุของหมู่บ้าน เพราะเชื่อว่าจะได้สถานที่ปลูกเรือนที่ดี เป็นสิริมงคล เมื่ออยู่อาศัยแล้วจะทำให้ผู้อยู่ดีกินดีมีความสุข

รูปแบบของเรือนไทพวนแต่เดิมเป็นเครื่องผูก แพนผังรูปสี่เหลี่ยมทำด้วยไม้ไผ่ ฝาทำด้วยฟาก มีการสลักลิ่มแทนการตอกตะปู หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือแป้นเกล็ด หน้าจั่วนิยมสลักด้วยไม้เป็นรูปต่าง ๆ เช่น สิงห์ นาค จระเข้ บัวเถา เป็นต้น

ตัวเรือนมี 2 ส่วน คือ เรือนกับชาน โดยเรือนจะเป็นห้อง ๆ นิยมทำ 3 ห้อง ได้แก่ ห้องเปิงสำหรับพ่อแม่ ห้องกลางสำหรับลูก ๆ นอนรวมกัน และห้องกลอยสำหรับลูกสาว หากมีลูกเขยนอนด้วยจะเรียกว่าห้องส้วม

ส่วนชานทำยื่นออกมาจากตัวเรือนมี 2 ประเภท คือ ชานฝน คือชานที่โถงไม่มีหลังคา และชานน้ำ ซึ่งเป็นชานแบบมีหลังคา นอกจากนี้ ยังมีห้องครัวซึ่งนิยมตั้งทางทิศตะวันตก บันไดเรือนตั้งทางทิศเหนือหรือทิศใต้ และมีจำนวนคี่ เพราะถือตามคติว่า “คี่อยู่ คู่นี้” และบริเวณบ้านมีศาลหรือหอผีตั้งไว้ทางทิศตะวันตกข้างบ้านมียุ้งข้าว ตั้งทางทิศตะวันออกของตัวเรือน

เครื่องแต่งกายชายไทพวน

ชายไทพวนแต่งกายในชีวิตประจำวันด้วยเสื้อฝาคอกกลม ฝาคอหน้า ผูกเชือก แขนสามส่วน หนุนกางเกงครึ่งแข้ง ที่เรียกว่า “โซ่ง” ยาวปิดเข่าเล็กน้อย อาจเป็นฝ้าย้อมคราม หรือย้อมมะเกลือ สีดำ ที่เรียกว่า “ฝ้าย้อม” มีผ้าขาวม้าพาดบ่าและคาดเอว ส่วนชุดไปงานพิธีนิยมสวมเสื้อฝ้ายคอตั้งแขนยาว หนุนโจงกระเบนแบบทางภาคกลาง

ผู้ชายไทพวนในอดีตนิยมสักขาลายตั้งแต่โคนขาถึงเข่าเรียกว่า “ขาลายเครือ” ซึ่งเป็นประเพณีนิยมของชายหนุ่มที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชายชาตรี และผู้สาวมักยกย่องผู้ชายที่มีขาลายว่าเป็นคนดีพิเศษ ส่วนชายหนุ่มที่ไม่ได้สักขาลาย จะถูกดูถูกว่าเป็นคนต่ำต้อย ดังนั้นเวลาไปเกี่ยวสาว หนุ่มไทพวน สมัยก่อนต้องถลกชายผ้าโสร่งหรือขากางเกงขึ้นเพื่อให้เห็นลายสักที่ขาอ่อน

ลายสักที่นิยมมาก เรียกว่า ลายม้าม ลายมอม (สัตว์ 4 เท้ารูปร่างคล้ายสิงห์แต่ตัวเล็กกว่าลายม้าม) และลายนก

เครื่องแต่งกายสตรีไทพวน

สตรีไทพวนนิยมนุ่งซิ่นแบบยกมุก เป็นเส้นยืนพิเศษ ต่อดิ้นขึ้นด้วยจก ซึ่งในอดีตหญิงสาวโสดมักนุ่งซิ่นตีนแดง คือ ตีนจกพื้นแดง และเคียนนอก (เรียกว่า แหงตุ้) ด้วยผ้ามีสีสังดงาม ส่วนหญิงแต่งงานแล้วจะนุ่งซิ่นตีนดำ คือ ซิ่นตีนจกพื้นดำ เคียนนอกด้วยผ้าย้อมมะเกลือหรือคราม

ปัจจุบันสตรีไทพวนนิยมสวมเสื้อตามสมัยนิยมนุ่งผ้าถุงหรือที่เรียกว่า “ผ้าซิ่น” ยาวปิดเข่าลงมาเล็กน้อย เป็นผ้าที่ทอมาจากฝ้ายและไหม เรียกว่า “ซิ่นหมี่ไหม” นิยมตกแต่งชายผ้าซิ่นเรียกว่า “ตีนซิ่น” ซึ่งลวดลายของผ้าซิ่นนี้จะมีชื่อเรียกต่างกัน เช่น ลายหมี่กึ่ง ลายกระจับ ลายหมี่เอื้อ เป็นต้น ส่วนสตรีสูงอายุมักสวมเสื้อคอกระหะหรือเสื้อเป้า (เสื้อคอกระเช้า)

เครื่องมือเครื่องใช้ของไทพวน

ชาวไทพวนมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรรม เมื่อว่างจากทำไร่ทำนา ก็จะทำงานหัตถกรรม ดังนั้นชาวไทพวนจึงมีเครื่องใช้ไม้สอยในครัวเรือน และเครื่องมือสำหรับประกอบอาชีพที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ แต่ขณะเดียวกันก็มีความสวยงาม ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของไทพวน

ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ อาทิ สมุดข่อยโบราณ เครื่องทองเหลือง เขี่ยนหมาก ขัน พาน เครื่องจักรสานประเภทกระบุง ตะกร้า ถ้วยชามกระเบื้อง กบไสไม้ ตะเกียง ไม้ กระต่ายขูดมะพร้าว หีบใส่ผ้า เตาไรดใส่ถ่าน โอง ไหดินเผา หม้อดินเผา กี๋ทอผ้า เครื่องมือทำนา เครื่องมือจับปลา และเครื่องดนตรี เป็นต้น

ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม

ชาวไทพวนมีความเชื่อเรื่องผีและอำนาจเหนือธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นผีฟ้า พญาแถน ผีปอบ ผีกองกอย ผีเป้า ผีโพง ผีพ่อผีแม่ ผีเชื้อ ผีบรรพบุรุษ อันเป็นที่มาของประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น การนับถือผี ไหว้ผี หรือลงผี (การเข้าทรง)

เมื่อพระพุทธศาสนามีบทบาทกับวิถีชีวิตของชาวไทพวนมากขึ้น พิธีกรรมและประเพณีบางอย่างจึงได้มีการผสมผสาน แต่ยังมีบางส่วนที่รักษาไว้ ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทพวน

นอกจากนี้ ชาวไทพวนในภาคอีสานยังมีการดำเนินชีวิตและประกอบพิธีกรรมส่วนใหญ่โดยยึดถือฮีต 12 คอง 14 เช่นเดียวกับ กลุ่มไท - ลาว กลุ่มอื่น ๆ แต่อาจจะมีความแตกต่างกันไปบ้าง

ประเพณีฮีต 12 ของไทพวนบ้านเชียง

เดือนเจียง (เดือนอ้าย) การทำบุญเข้าก่าหรือเข้ากรรม

เดือนอ้าย การทำบุญเข้าก่าหรือเข้ากรรม

เดือนยี่ บุญคูณข้าวหรือคูณลาน

เดือนสาม การทำบุญข้าวจี

เดือนสี่ การทำบุญผะเหวดหรือบุญพระเวส
 เดือนห้า การทำบุญตรุษสงกรานต์
 เดือนหก การทำบุญวิสาขบูชา และบุญบั้งไฟ
 เดือนเจ็ด การทำบุญซำฮะ บางท้องถิ่นเรียกว่า บุญเบิกบ้าน ส่วนที่บ้านเชียง
 เรียกว่า บุญบือบ้าน
 เดือนแปด การทำบุญเข้าพรรษาและแห่เทียนพรรษา
 เดือนเก้า การทำบุญข้าวประดับดิน
 เดือนสิบ การทำบุญข้าวสาก
 เดือนสิบเอ็ด การทำบุญออกพรรษา ทำปราสาทถวายพระและจุดประทีปโคมไฟ
 เดือนสิบสอง การทำบุญทอดกฐิน และประเพณีการแข่งขันเรือ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเชียง

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเชียงได้แบ่งการจัดแสดงออกเป็นหัวข้อใหญ่ๆ ดังนี้

1.การจัดแสดงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่อาคารสำนักงาน
 สลากกินแบ่งรัฐบาล

2.การจัดแสดงสมัยก่อนประวัติศาสตร์วัฒนธรรมบ้านเชียงที่อาคารสมเด็จพระศรีนคร
 รินทราบรมราชชนนี
 แบ่งการจัดแสดงตามอาคารดังนี้

1.อาคารสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล จัดแสดงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งตามห้องจัด แสดง ดังต่อไปนี้

ห้องที่ 1 จัดแสดงขั้นตอนการสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดีสมัยก่อน
 ประวัติศาสตร์มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1.1 การเตรียมการและการสำรวจ เริ่มตั้งแต่การจัดทำโครงการ การหาทุน
 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น หาสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น การเก็บตัวอย่าง
 โบราณวัตถุ เป็นต้น

1.2 เทคนิคและการขุดค้นจะถูกกำหนดขึ้นตามสภาพของแหล่งโบราณคดี
 การบันทึกข้อมูล ถ่ายภาพ วาดภาพ ซ่อมสงวนโบราณวัตถุ เป็นต้น

1.3 การศึกษา วิเคราะห์และวิจัย นักโบราณคดีไม่ได้เชี่ยวชาญหมดทุก
 เรื่องเสมอไป จึงต้องได้รับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญหลายด้าน เช่น นักธรณีวิทยา นัก
 มานุษยวิทยา นักสัตววิทยา นักวิทยาศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญด้านอื่นๆ เมื่อผลการศึกษาเป็นที่รู้แล้ว
 นักโบราณคดีจะนำมาประกอบและร่วมพิจารณาตีความ ตั้งสมมุติฐานหรือสรุปต่อไป

1.4 การเสนอรายงาน ผลได้จากการสรุปข้อมูลต่างๆ ตั้งแต่เบื้องต้นจนถึง
 ขั้นสมบูรณ์ จะต้องนำออกมาเผยแพร่ และจัดแสดงในรูปแบบต่างๆ

ห้องที่ 2 สมัยก่อนประวัติศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยความที่มีพื้นที่กว้างขวาง มีแม่น้ำสำคัญหลายสาย การตั้งหลักแหล่งของคนจึงกระจายไปตามลุ่มน้ำต่าง ๆ ดังจะเห็นว่าได้พบเครื่องมือหินกะเทาะที่เก่าแก่ที่สุดที่จังหวัดเลย มุกดาหาร และได้พัฒนาเครื่องมือมาเป็นโลหะสำริด จากหลักฐานการขุดค้นที่บ้านโนนนกทา อ. ภูเวียง จังหวัดขอนแก่นหรือที่บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จ. อุดรธานีทั้งสองแหล่งกำหนดอายุได้ 5,000 กว่าปีมาแล้ว นับเป็นจุดเริ่มต้นของจุดสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ต่อมาประมาณ 2,700 ปีมาแล้ว คนยุคก่อนประวัติศาสตร์เริ่มมีการนำเหล็กมาใช้เป็นเครื่องมือแทนสำริด ส่วนเครื่องประดับยังคงนิยมทำด้วยสำริดอยู่บ้าง ช่วงระยะหลังต่อมา การตั้งถิ่นที่อยู่มักจะตั้งถิ่นฐานตามลำน้ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการขยายพื้นที่การเพาะปลูกมากขึ้นนั่นเอง การค้นพบโบราณวัตถุมักจะพบในแหล่งสกลนคร ซึ่งมีแม่น้ำสงครามและลำน้ำสาขา เป็นแหล่งสำคัญ นอกจากนี้ยังกระจายไปถึงแอ่งโคราช ซึ่งได้พบจากหลักฐานการขุดค้นที่บ้านธารปราสาท อ. โนนสูง จ. นครราชสีมา

ห้องที่ 3 การจัดแสดงโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมบ้านเชียง จากบ้านนาดี ต. พังงู อ. หนองหาน จ. อุดรธานี จากบ้านนาโก ต.ศรีฐาน อ. ภูกระดึง จ. เลย และจากจังหวัดหนองคาย

ห้องที่ 4 การจัดแสดงโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ จากบ้านธารปราสาท อ. โนนสูง จ. นครราชสีมา

ห้องที่ 5 การจัดแสดงโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมบ้านเชียง จากหลายแหล่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่นที่ จังหวัดอุดรธานี และแหล่งโบราณคดีไถ่เกียง

2.อาคารสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จัดแสดงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมบ้านเชียง แบ่งการจัดแสดงออกตามห้องดังต่อไปนี้

ห้องที่ 1 ห้องโลหะกรรม จัดแสดงเกี่ยวกับการขุดค้นทางโบราณคดีบ้านเชียง และเรื่องราวของการทำสำริดและเหล็ก รวมถึงแหล่งแร่โบราณตามแหล่งต่าง ๆ ด้วย

ห้องที่ 2 ห้องเครื่องปั้นดินเผา เป็นห้องที่จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผา การกำหนดอายุลักษณะเครื่องปั้นดินเผาแบบต่าง ๆ ภาชนะดินเผากับประเพณีการฝังศพ ตลอดจนเทคนิคการผลิตภาชนะดินเผาที่บ้านเชียง

ห้องที่ 3 ห้องบ้านเชียง การค้นพบสำริดที่สาบสูญ เป็นนิทรรศการที่จัดขึ้นเป็นครั้งแรกที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อปีพ.ศ. 2525-2529 แสดงผลการสำรวจขุดค้นและศึกษา วิจัยหลักฐานทางโบราณคดี ที่ได้จากการขุดค้นร่วมกันระหว่างกรมศิลปากรและมหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่บ้านเชียง เมื่อปีพ.ศ. 2517-2518

ห้องที่ 4 ห้องบ้านเชียงวันนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลและวัตถุพื้นบ้านของชาวบ้านเชียงในปัจจุบัน ซึ่งมีบรรพบุรุษเป็นชาวพวน มาจากเมืองเชียงขวาง ประเทศลาว มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านเชียงตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์หรือเมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้วซึ่งเดิมมีอาชีพเกษตรกรรม

เป็นหลัก แต่เมื่อมีการขุดพบโบราณคดีที่บ้านเชียง สังคมและการดำรงชีวิตส่วนหนึ่งได้เปลี่ยนแปลงไป

แหล่งขุดค้นทางโบราณคดีวัดโพธิ์ศรี

ในแหล่งโบราณคดีวัดโพธิ์ศรีใน ห่างจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเชียงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 500 เมตร เป็นหนึ่งในหลายแห่งที่ขุดค้นทางโบราณคดีที่บ้านเชียง แหล่งนี้ได้ขุดค้นเมื่อปีพ.ศ.2515 เป็นหลุมขุดค้นที่จัดอยู่สมัยปลายของวัฒนธรรมบ้านเชียง มีอายุระหว่าง 2,300-1,800 ปีมาแล้ว สมัยนี้ภาชนะดินเผาจะเขียนลายพื้นสีแดงบนลายสีนวลเขียนลายสีแดงบนพื้นสีแดง และฉาบด้วยน้ำดินสีแดงแล้วขัดมัน ส่วนด้านโลหะกรรม ยุคนี้รู้จักการนำเหล็กมาใช้ได้แล้ว ส่วนสำริดถึงแม้จะพบทำเป็นเครื่องใช้บางอย่าง แต่ยังคงทำเป็นเครื่องประดับที่พัฒนาด้านความประณีตและสวยงามมากกว่าทุกสมัย

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง

- 1.หลุมขุดค้น – พิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งในวัดโพธิ์ศรีใน
- 2.พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง
- 3.บ้านไทพวนรับเสด็จ
- 4.บึงนาคำ
- 5.เจดีย์ดอกบัวกลางน้ำ
- 6.ห้วยดินดำ
- 7.ศาลปู่ขุนเชียงสวัสดิ์
- 8.วัดสันติวนาราม
- 9.สร้าง (บ่อน้ำโบราณ)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อานิสค์ โอทาตะวงศ์ (2557, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทะเลบัวแดง ในเขตเทศบาลตำบลเชียงแหว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทะเลบัวแดงอยู่ในระดับน้อย ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ อาชีพ และรายได้ เส้นทาง การท่องเที่ยว การคมนาคมไปยังทะเลบัวแดง สภาพแวดล้อมของชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน การใช้ประโยชน์จากพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และความตระหนักเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งน้ำสาธารณะทะเลบัวแดง ระยะเวลาอาศัยในชุมชนและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนในเรื่องของปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทะเลบัวแดง ที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทะเลบัวแดง ขาดการมีส่วนร่วมต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทะเลบัวแดง ขาด

งบประมาณจากหน่วยงานภายนอกในการทำกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทะเลบัวแดง ไม่สามารถดำเนินการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำเทียบเรือรองรับนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี

ณัฐพร ดอกบุญนาค (2556, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวนั้นคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการจัดการด้านสถานที่ที่มีส่วนร่วมทั้งในด้านการวางแผน การประชุมนโยบายหรือการแสดงความเห็นต่าง ๆ ด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นชุมชนจะมีส่วนร่วมแค่การแสดงความคิดเห็นว่าดีหรือไม่ ต้องการหรือไม่ต้องการ แต่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนคิดนโยบาย หรือการจัดการมากแต่อย่างใด และด้านบุคลากร ประชาชนหรือคนในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมมากแต่ในส่วนของการจัดการด้านเกณฑ์ทางการท่องเที่ยวในตลาดร้อยปีสามชุกนั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมลดลงหากเทียบกับด้านอื่น ๆ เนื่องจากปัจจุบันกฎเกณฑ์ต่าง ๆ คือกฎที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาไม่ได้มีการวางกฎเกณฑ์ที่ตายตัว

มาฆะ ขิตตะสังคะ และคณะ (2553, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง “การศึกษาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ ภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษา จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน” ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าชุมชนหมู่บ้านชาติพันธุ์ทั้ง 12 หมู่บ้าน แสดงศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมไม่เลือนหายตามความทันสมัย ซึ่งได้ค้นพบ ดังนี้ (1) ความพร้อมของชุมชนกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (2) การศึกษาผลกระทบระหว่างปัจจัยภายนอกต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนพบมีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ (3) แนวทางการบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการการบริการด้านที่พักแรม และการจัดการบริการด้านอาหาร มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (4) การพัฒนาโครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวและระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยังคงพึงพิงปัจจัยภายนอกที่เป็นองค์การเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในการแนะนำการให้การศึกษาและฝึกอบรม การสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว

พจนา ชัชวาล (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีทั้งหมด 9 แห่ง กระจายอยู่ในทุกตำบลของอำเภอคำม่วง มีสภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่ 3 ด้าน คือ 1) ด้านประวัติศาสตร์ 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ 3) ด้านวิถีชุมชน การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพบว่า มีการดำเนินการใน 2 กลุ่ม คือ การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยกลุ่มราชการ และการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชน กลุ่มราชการกำหนดนโยบายและแผนงานการท่องเที่ยว ให้การสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์บอกเส้นทาง

ท่องเที่ยว จัดนิทรรศการแสดงผลงานผลิตภัณฑ์ของชุมชนและให้ความรู้ในการวางแผนการจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาความพร้อมของพื้นที่ พื้นฟูและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ส่วนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่าได้มีขั้นตอนในการจัดการการท่องเที่ยวไว้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น และนำแหล่งท่องเที่ยว อาสาสมัครนำเที่ยว ขั้นดำเนินการ มีการทำความสะอาด จัด ปรับ ตกแต่ง บำรุง รักษาแหล่งท่องเที่ยว และขึ้นสรุปผลการดำเนินงาน มีการประชุมร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน เพื่อวางแผนทางการดำเนินงานทุกเดือน โดยสรุป สภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอดำรง มีศักยภาพสูงในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีเส้นทางหลักถึง 4 เส้นทางติดต่อใน 3 จังหวัด คือจังหวัด กาฬสินธุ์ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสกลนคร และมีเส้นทางสู่แหล่งท่องเที่ยวสะดวก เป็นถนนลาดยางส่วนใหญ่ และติดต่อเชื่อมโยงกันเป็นรูปวงแหวนสู่แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 9 แห่ง และมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยว แต่ยังขาดรูปแบบการบริหารจัดการโดยภาครัฐ และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป

กฤษฎา ชูยอภัย (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความเห็นว่า ปัจจัยทางการตลาดการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการตัดสินใจมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่คือ แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีความเห็นว่า ปัจจัยทางการตลาดการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการตัดสินใจมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ คือ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ส่วนในประชาสัมพันธ์ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศพบว่าการบอกต่อจากคนใกล้ชิด คนรู้จัก และอินเทอร์เน็ต มีอิทธิพลมากที่สุด ในด้านค่าครองชีพและงบประมาณในการท่องเที่ยวมีอิทธิพลมากที่สุด ส่วนในด้านความน่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความเห็นว่ายังไม่แน่ใจ และผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีความเห็นว่าสถานการณ์ท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ค่อนข้างชะลอตัวเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาทางการเมืองโดยเล็งเห็นว่านักท่องเที่ยวชาวไทยจะมีความสำคัญมากขึ้น สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะจัดขึ้นในรูปแบบของโฮมสเตย์ และต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ สำหรับความเห็นของผู้นำชุมชนบ้านหลวงเหนือมีความเห็นสอดคล้องกับผู้ประกอบการ อีกทั้งยังพบปัญหา 3 ส่วนคือ 1) ปัญหาภายนอกชุมชน ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเมือง 2) ปัญหาภายในชุมชน เช่น การขาดความเข้มแข็งของชุมชนในเรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรและภาษาอังกฤษ เป็นต้น 3) ปัญหาจากภาครัฐ คือการขาดการสนับสนุนที่ดีจากภาครัฐเท่าที่ควร สำหรับผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือผลกระทบด้านบวกทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นรายได้ การประชาสัมพันธ์ของชุมชน ส่วนผลกระทบด้านลบ คือ อาจเกิดปัญหาด้านอาชญากรรม ยาเสพติด และโรคระบาด เป็นต้น แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหลวงเหนือคือ การพัฒนารูปแบบของโฮมสเตย์และการสร้างแหล่งความรู้ชุมชน

สุดชีวัน นันทวัน ณ อรุณยา (2552, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางกรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอายุตั้งแต่ 20-60 ปี ทราบดีว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทำรายได้หลักให้กับจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดการจ้างงาน และการกระจายรายได้ ซึ่งทำให้เห็นว่าวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก ควรที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ เพราะมีความคิดเห็นว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมไว้จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งวัฒนธรรมงานประเพณี เทศกาลภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน แต่พบว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวยังมีอยู่น้อยมาก และทางภาครัฐควรเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น ส่วนของสถานการณ์ ปัญหาและอุปสรรคของปัจจัยดึงดูดทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 8 ประการ ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีปัจจัยดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบางประการ เช่น พิพิธภัณฑ์ ดนตรีพื้นบ้าน และวรรณกรรมท้องถิ่นที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นปัจจัยดึงดูดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยพบปัญหาทั้งทางด้านบุคลากรที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมีอยู่น้อยและไม่ได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านนโยบายและงบประมาณ คนในชุมชนและเยาวชนรุ่นใหม่ยังคงเห็นความสำคัญในเรื่องดังกล่าวน้อย จากผลการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางได้ดังนี้คือ 1) การกำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และเป็นเครื่องมือในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ 2) การกำหนดนโยบายท่องเที่ยวของรัฐ จำเป็นต้องส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น 3) เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการประเมิน และที่สำคัญคือมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์มากยิ่งขึ้น 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาครัฐ องค์กรที่เกี่ยวข้อง และคนในชุมชนไม่ควรมุ่งเน้นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นสำคัญ ควรมุ่งเน้นวัตถุประสงค์และความต้องการของเจ้าของชุมชนและประโยชน์ที่ชุมชนพึงจะได้รับอย่างยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางสังคม ความงามทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันการผูกขาดทางวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นได้

จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ (2554, บทคัดย่อ) การวิจัย การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่

มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดโสธรวรวิหารฉะเชิงเทรา จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน ประสบการณ์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว และจุดเริ่มต้นของการเดินทาง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณวัดโสธรวรวิหาร จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรวิหาร ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมสูงสุด ผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่านักท่องเที่ยวที่มีช่วงอายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรวิหารแตกต่างกัน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวและจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรวิหารไม่แตกต่างกัน

มนัสนันท์ จันทรพิง (2558, บทคัดย่อ) เชียงคานเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของย่านชุมชนเก่า ได้แก่ บ้านไม้เรือนแถวเก่า ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมมาช้านาน อาหารพื้นบ้าน เป็นต้นจึงเป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาภายในพื้นที่ จึงเกิดกิจกรรมต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและลบต่อชุมชน อาทิเช่นขณะที่เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นแต่ต้องแลกมาซึ่งความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นพยานมูลฝอยน้ำเสียมลภาวะทางเสียงจากกิจกรรมการท่องเที่ยวดังนั้นทุกคนต้องร่วมกันหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวมีเช่นนั้นชุมชนขาดสูญเสียเอกลักษณ์ไปในที่สุดผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาเรื่องผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภทย่านชุมชนเก่าเพื่อหาแนวทางการลดปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ทันทั่วทั้ง

ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นปัญหาสำคัญอันดับแรกคือปัญหาด้านสังคมวิถีการดำเนินชีวิตของคนเชียงคานกำลังเปลี่ยนแปลงไปการประกอบอาชีพดั้งเดิมของชนบทกำลังเลือนหายไปปัญหารองลงมาคือปัญหามลภาวะดังนั้นแนวทางการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตคือการวางมาตรการโดยอาศัยหลักพัฒนายั่งยืนเพื่อให้เชียงคานยังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะสืบต่อไป

วิชญุชา ปานศิริ (2551, บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรี ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดเพชรบุรี ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดเพชรบุรี และเพื่อสร้างแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 394 คน

ผลการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับน้อย ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ปัจจัยภายในด้านประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและปัจจัยภายนอกด้านการท่องเที่ยวส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมากที่สุด ด้านปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีมากที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อแสวงหาคำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านเชียง จำนวน 2 คน ได้แก่ รองนายกเทศบาลตำบลบ้านเชียง และหัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล
2. เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง จำนวน 2 คน ได้แก่ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง และเจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ
3. ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน ได้แก่ ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง ประธานวิสาหกิจชุมชนปั้นหม้อเขียนสี ประธานกลุ่มมัดคุเทศก์ และประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเชียงยืน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียงในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีการจัดโครงสร้างและแนวทางคำถามโดยอาศัยวิธีการตั้งคำถามที่มีความเข้าใจง่าย เพื่อเป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านเชียง และเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง รวมทั้งศึกษาเอกสารต่างๆ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดเก็บเป็นข้อมูลในการทำวิจัย
2. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์เพื่อทราบถึงสภาพทั่วไป ความเปลี่ยนแปลงของชุมชน วัฒนธรรม และแหล่งมรดกโลกบ้านเชียงในอดีต

จนถึงปัจจุบัน โดยผู้ศึกษาได้ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับประชาชนที่มีส่วนร่วมในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ได้คำตอบตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยกำหนดข้อคำถามประเด็นหลัก เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ของนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

โดยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ล่วงหน้า และเพิ่มเติมประเด็นคำถามอื่นๆ ตามกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ได้คำตอบตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย คำถามที่ใช้และคำตอบที่ได้รับอาจนำมาใช้ประโยชน์ในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

วิธีการตรวจสอบคุณภาพในการสร้างเครื่องมือ

พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามและความตรงเชิงเนื้อหาตามกรอบแนวคิด คือ การถามในสิ่งที่ตรงกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีความยืดหยุ่นสูง ผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ ชาย โพธิ์สิตา (2549) แนวการวิเคราะห์แบบอุปนัยให้ความสำคัญแก่การทำความเข้าใจอย่างเป็นองค์รวม ภายในบริบทของสิ่งที่ศึกษา โดยผู้วิจัยต้องมีการติดต่อแบบมีส่วนร่วมโดยตรงกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง เพื่อมุ่งทำความเข้าใจพลวัตของปรากฏการณ์ ให้ความสำคัญแก่การศึกษาเฉพาะกรณีทั้งหมดที่เป็นไปได้ เพราะมีการออกแบบการวิจัยให้ยืดหยุ่นได้ และมีตัวของผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าเชิงคุณภาพ (Triangulation) คือ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมเป็นเรื่องเดียวกัน โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้างพร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นี้ใช้ข้อมูลทั้งปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ ดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม คือ หน่วยงานเทศบาล ตำบลบ้านเชียง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง และสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มอาชีพชุมชน จำนวน 8 คน

ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ ยุทธศาสตร์ เอกสาร งานวิจัย และประวัติศาสตร์ชุมชน

โดยขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.3.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐานต่างๆ ทั้งนโยบาย โครงการ ด้านการ ท้องที่ที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านเชียงเพื่อ เป็นข้อมูลในการนำไปวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด

3.3.2 ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามที่ ชัดเจน ภายใต้หลักการและเหตุผลของการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คือการพยายามทำให้ผู้ถูก สัมภาษณ์แต่ละคนได้รับชุดคำถามเดียวกัน เพื่อว่าจะสามารถเปรียบเทียบคำถามของแต่ละคนได้ สะดวกขึ้น ซึ่งการสัมภาษณ์ประเภทนี้ตั้งอยู่บนข้อสันนิษฐานที่ว่า

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนั้นสามารถที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนตรง ตามเรื่องที่นักวิจัยศึกษา

2. ชุดคำถามในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างนั้นสามารถที่จะทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ นั้นเข้าใจคำถามได้อย่างชัดเจน

3. ความหมายของคำถามแต่ละข้อนั้นเป็นความหมายที่ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ทุกคน เข้าใจตรงกัน

ผู้วิจัยได้กำหนดชุดของคำถามล่วงหน้าแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสม และประเด็นของคำถามว่าสามารถตอบคำถามงานวิจัยได้หรือไม่

3.3.3 สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อทราบถึงสภาพทั่วไป และการเปลี่ยนแปลงของ แหล่งมรดกโลกบ้านเชียง

นอกจากนี้ หากผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอแนะประเด็นที่เป็นปัญหาของการเข้ามามีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยได้นำประเด็นนั้นไปถามเพิ่มเติมกับผู้ให้ สัมภาษณ์อื่นๆ อีกว่าปัจจัยนั้นเป็นปัญหาต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนหรือไม่ แล้วจึงมาสรุป เป็นข้อค้นพบในงานวิจัยเพิ่มเติม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามประเด็นดังนี้

1. ประเด็นด้านนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
2. ประเด็นด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
3. ประเด็นด้านประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

3.4.2 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นข้อความบรรยาย โดยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่างๆ นำมาวิเคราะห์เขียนบรรยายในลักษณะพรรณนา โดยยังไม่ใส่ความเห็นของผู้วิจัยลงไปเนื่องจากผู้วิจัยต้องการข้อมูลในส่วนที่เป็นเท็จจริง

3.4.3 สรุปผลการวิเคราะห์และเสนอแนะในการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี โดยทางผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต สอบถามและสนทนาจากผู้ให้ข้อมูล โดยแบ่งตามผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม คือ เทศบาลตำบลบ้านเชียง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง และประชาชนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และได้รับประโยชน์จากนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต สอบถามและสนทนาจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม คือ เทศบาลตำบลบ้านเชียง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง และประชาชนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับประโยชน์จากนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์จากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม โดยผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับประโยชน์จากนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียงโดยตรง

การมีส่วนร่วมในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วมของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียงกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง พิพิธภัณฑ์ฯ มีภารกิจหลักคือเป็นผู้ดูแลอนุรักษ์ รักษา และฟื้นฟูโบราณวัตถุของแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงและสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโบราณคดีบ้านเชียง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียงกำกับดูแลโดยกรมศิลปากร หน้าที่หลักส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับโบราณคดี การอบรมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนผู้สนใจ รวมถึงนักท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ฯ การอบรมเยาวชนให้เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการศึกษาวิจัยเป็นหลัก เทศบาลตำบลบ้านเชียงเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหน้าที่ รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะและแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรม บำรุงศิลปประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมบ้านเชียงภายใต้กฎข้อบังคับ และกฎเกณฑ์ของการเป็นแหล่งมรดกโลก เทศบาลและพิพิธภัณฑ์ได้ประชาสัมพันธ์ส่งเสริมจัดโครงการอบรมเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับรู้ถึงความสำคัญของการเป็นแหล่งมรดกโลก และเนื่องจากว่าปัญหาเกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบโดยตรงต่อโบราณสถาน จึงได้มีการประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 308 ข้อที่ 1 ให้เพิ่ม มาตรา 7 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติ โบราณสถาน

โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เพื่อควบคุมการปลูกสร้างในเขตโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว เช่น ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ภายในเขตของโบราณสถาน ซึ่งอธิบดีได้ประกาศขึ้นทะเบียน วันแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี เทศบัญญัติเทศบาลตำบลบ้านเชียง เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง เป็นต้น การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ข้อบังคับต่าง ๆ ในการเป็นแหล่งมรดกโลกจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและไม่สามารถละเลยได้ เพราะหากประชาชนในชุมชนไม่มีความเข้าใจในข้อบังคับต่าง ๆ อาจส่งผลกระทบให้เกิดความเสียหายต่อโบราณวัตถุที่อยู่ใต้ดินได้ เทศบาลและพิพิธภัณฑสถานจึงร่วมมือกันส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนบ้านเชียงมีความรู้ความเข้าใจ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อบาราณวัตถุอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...บ้านเชียงได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกโดยผ่านการรับรองจากองค์การยูเนสโก โดยมีกฎหมายข้อบังคับต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นมรดกโลก เทศบาลบ้านเชียงได้พัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวภายใต้กฎข้อบังคับตามมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของมรดกโลกพร้อมบังคับใช้ตาม พรบ.โบราณสถานฯ 2504 เพื่อตรวจสอบพิจารณาให้อยู่ในมาตรฐานการเป็นมรดกโลก เพราะฉะนั้นทางเทศบาลฯ จึงได้ร่วมมือกับพิพิธภัณฑสถานฯ ยึดถือเอาแนวทางมาตรฐานมรดกโลกเป็นหลักในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง...”

(รองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านเชียง)

การรักษามาตรฐานการเป็นแหล่งมรดกโลก การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษามาตรฐานนั้นไว้ เช่น การรักษาความสะอาด เรื่องนี้นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะบ้านเชียงเป็นสถานที่มรดกโลกและเป็นแหล่งท่องเที่ยวจะน่าเที่ยวหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสะอาดเป็นสิ่งที่สำคัญ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาใช้บริการจำนวนมาก โอกาสที่นักท่องเที่ยวจะสร้างความสกปรกให้กับแหล่งท่องเที่ยวก็มีมากตามจำนวนของนักท่องเที่ยว และความสกปรกก็อาจจะมาจากชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวได้ด้วยเช่นกัน การสร้างสิ่งก่อสร้างหรือปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวมากเกินไป อาจส่งผลกระทบต่อโบราณวัตถุที่อยู่ใต้ดินและเกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการปลูกสร้างเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เช่น สถานที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ ร้านค้า ถนน ที่จอดรถ ห้องสุขา และห้องน้ำ เป็นต้น สิ่งก่อสร้างดังกล่าวควรมีการออกแบบให้เข้ากับบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกทางวัฒนธรรม หากประชาชนจะดำเนินการก่อสร้างบ้านเรือนหรือต่อเติมบ้านเรือนจะต้องมีการขออนุญาตจากทางเทศบาลหรือพิพิธภัณฑสถานก่อนจึงจะสามารถดำเนินการได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ที่ว่า

“...พิพิธภัณฑ์มีส่วนร่วมในการพิจารณาการดำเนินโครงการต่าง ๆ ในเขตพื้นที่บ้านเชียง ที่อาจจะกระทบต่อโบราณวัตถุที่อยู่ใต้ดิน เพราะพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียงเป็นโบราณคดีที่มีอยู่ใต้ดิน จึงจำเป็นต้องได้รับการเห็นชอบจากพิพิธภัณฑ์...”

(เจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ)

เทศบาลตำบลบ้านเชียงมีนโยบายให้ชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานในเขตการปกครอง แต่งกายชุดท้องถิ่นไทพวนสัปดาห์ละ 1 วัน เพื่อแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบ้านเชียง และอนุรักษ์การแต่งกายของท้องถิ่น แสดงให้ประชาชน นักท่องเที่ยว ได้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียงในการอนุรักษ์ความเป็นชาติพันธุ์ไทพวนบ้านเชียง ส่งเสริมปลูกฝังให้เยาวชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทพวนอันเป็นสิ่งที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...เทศบาลขอความร่วมมือจากชุมชนและโรงเรียนโดยกำหนดให้ชุมชนและโรงเรียนแต่งกายชุดท้องถิ่นไทพวน สัปดาห์ละ 1 วัน ชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการแต่งกายในชุดไทพวนเพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์และปลูกฝังให้คนในชุมชนภูมิใจรักในบ้านเกิดของตน...”

(ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง)

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของบ้านเชียงในปัจจุบัน มีนโยบายระดับจังหวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยส่งเสริมให้บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ภายในจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียงได้มาเที่ยวชมแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์วัฒนธรรมบ้านเชียงโดยการให้ชุมชนแต่งกายชุดไทพวน ทอผ้าย้อมคราม ปั่นหม้อเขียนไห โฮมสเตย์เชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง และการพ่อน้ำบ้านเชียง เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศพร้อมกับอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียงให้คงอยู่สืบไป เทศบาลบ้านเชียงมีนโยบายส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียงโดยการบรรจุวิชาที่สอนเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมบ้านเชียงเข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียนเพื่อเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนสืบทอดความรู้ที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษกว่า 5000 ปีก่อน

นโยบายส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจแก่ชุมชนในการดำเนินชีวิตเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อบาราณวัตถุ และเพื่อให้รับรู้ถึงข้อควรระวังในกฎหมายที่บังคับใช้ในพื้นที่แหล่งมรดกโลกบ้านเชียง ยกตัวอย่างเช่น การต่อเติมบ้าน ประชาชนควรมีการขออนุญาตจากพิพิธภัณฑ์ฯ ในการดำเนินการก่อสร้างเพื่อไม่ให้กระทบต่อบาราณวัตถุที่อยู่ใต้ดิน เมื่อมีโครงการพัฒนาปรับปรุง

แหล่งท่องเที่ยว ถนนหนทาง อาคารที่พัก กำแพง หรือการขุดเจาะใดๆ ในพื้นที่บ้านเชียง จะต้องขออนุญาตพิพิธภัณฑสถานก่อนเสมอ

นโยบายส่งเสริมให้มีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ เช่น พระอุโบสถ วัดสันติวนาราม โดยเป็นพระอุโบสถกลางน้ำรูปทรงดอกบัว ที่มีแห่งเดียวในประเทศไทย บริเวณวัดเป็นปาริชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ อาณาเขตทั้งสิ้น 1,100 ไร่ บ้านดงเย็น สาธิตการทำอาหารพื้นบ้านของบ้านเชียง เช่น ข้าวป่า แจ่วหอม

ประชาชนของชุมชนบ้านเชียงได้ร่วมกันก่อตั้งศูนย์รวมความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทพวนบ้านเชียงโดยได้รวบรวมประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านเชียง ประเพณีวัฒนธรรม เครื่องมือการทำเกษตรกรรม เครื่องมือในการดำเนินชีวิตต่างๆ รวมไปถึงเสื้อผ้าที่เป็นชุดดั้งเดิมของท้องถิ่น ได้ทำการก่อตั้งแหล่งให้ความรู้แบบอิสระในรูปแบบของพิพิธภัณฑสถานบ้านไทพวนขึ้นเพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบรรพบุรุษของไทพวนบ้านเชียง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้านไทพวน เพื่อไว้สำหรับเป็นแหล่งความรู้ให้กับคนในชุมชนและคนรุ่นหลัง เป็นแหล่งสำหรับศึกษา และสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น พร้อมกับให้นักท่องเที่ยวทราบถึงวิถีชีวิตของไทพวน...”

(ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเชียงยืน)

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียงส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเชียง โดยการจัดอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับชุมชน หน่วยงานอื่นๆ ขอความร่วมมือ เชิญพิพิธภัณฑสถานให้เข้าร่วมโครงการ อบรม นิทรรศการต่างๆ พิพิธภัณฑสถานมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมดังกล่าว พร้อมกับให้ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบ้านเชียง และเป็นผู้ให้ความรู้แก่ชุมชน ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบว่า

“...เมื่อหน่วยงานอื่น ๆ จัดกิจกรรมหรือนิทรรศการทางพิพิธภัณฑสถานจะมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้ข้อมูลนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงแก่ผู้ที่มาชมนิทรรศการหรือกิจกรรมนั้น ๆ...”

(เจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ)

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ต่างๆ ประสบผลสำเร็จมากที่สุด คือ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ รักษา สืบทอด และ ส่งต่อความรู้ที่มีให้กับคนรุ่นต่อไป เทศบาลตำบลบ้านเชียง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ และชุมชน บ้านเชียง ส่งเสริมให้โรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียงนำวิชาชีพของบ้านเชียงเข้าไปสอนใน หลักสูตรโรงเรียน โดยเทศบาลได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจากพิพิธภัณฑ์ ให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับ กฎหมายข้อบังคับต่างๆ พร้อมทั้งประวัติความเป็นมาของโบราณคดีบ้านเชียง ให้กับนักเรียนใน โรงเรียน เทศบาลได้จัดหลักสูตรวิชาวัฒนธรรมบ้านเชียงโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากชุมชน สาธิตและ ให้ความรู้กับเด็กนักเรียน เช่น การปั้นหม้อเขียนลาย สาธิตการปั้นหม้อเขียนลายในรูปแบบอันเป็น เอกลักษณ์ของบ้านเชียง คือ ลายกันหอย และลายอื่นๆ การทอผ้าย้อมคราม เป็นผ้าทอพื้นเมืองที่ เป็นมรดกตกทอดกันมา ทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะเรื่องของเสื้อผ้าและเครื่องแต่งตัวตามอารย ะธรรม ชุมชนไทพวนถักทอเองและตัดเย็บสวมใส่เอง เป็นเครื่องแต่งกายของชาวไทพวน ซึ่งมี เอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่นชัดเจน ปัจจุบันได้นำเอาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษแต่ดั้งเดิมมาสานต่อ ให้เกิดเป็นชิ้นงานที่มีคุณค่า มีเอกลักษณ์โดยสร้างสรรค์ลวดลายที่มาจากเครื่องปั้นดินเผา ของบ้าน เชียง จนสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างอาชีพให้กับชุมชน อีกทั้งยังสร้างชื่อเสียงให้กับ บ้านเชียงด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

**“...พิพิธภัณฑ์มีส่วนร่วมในการให้ความรู้และเผยแพร่วัฒนธรรม
ประเพณีบ้านเชียง สำหรับบุคคลทั่วไป รวมทั้งนักท่องเที่ยวด้วย นักเรียน
นักศึกษา และภาคธุรกิจให้มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องของมรดก
โลกบ้านเชียง...”**

(เจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ)

เทศบาลตำบลบ้านเชียงมีนโยบายบรรจุหลักสูตรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ของบ้านเชียงเข้าไปสอนให้กับนักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในเขตการปกครอง โดยแต่ละหลักสูตรได้นำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทพวนบ้านเชียง ที่ครูและนักเรียนโรงเรียนในเขตการปกครองของเทศบาล ตำบลบ้านเชียงคุ้นเคยอยู่แล้วมาสอน เช่น การปั้นหม้อเขียนลาย การทอผ้าย้อมคราม การฟ้อนรำ การทำอาหารพื้นบ้านไทพวน เป็นต้น โดยชุมชนบ้านเชียงได้มีส่วนร่วมในการส่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละ กลุ่มอาชีพของชุมชนไปสอน สาธิตกระบวนการผลิตอธิบายถึงลำดับของการดำเนินงานเพื่อให้ ผลิตภัณท์แต่ละชิ้นออกมาอย่างมีคุณภาพ ปลูกฝังให้คนในชุมชนและเยาวชนได้รู้สึกใกล้ชิดกับวิถี การดำเนินชีวิตของชาติพันธุ์ไทพวนบ้านเชียงมากขึ้น ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการสืบทอดต่อ จากคนรุ่นหลัง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...เทศบาลมีการร่วมมือกับชุมชนเพื่อคัดเลือกเจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้และฝึกสอนนักเรียนในโรงเรียนในเขตบ้านเชียง ให้ได้รับความรู้วัฒนธรรมบ้านเชียง เช่น หลักสูตรวิชาการปั้นหม้อเขียนไห หลักสูตรวิชาการเขียนลายไทย หลักสูตรวิชาการทำอาหารพื้นบ้านไทพวน และหลักสูตรทอผ้าย้อมคราม เป็นต้น...”

(ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการท่องเที่ยวชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามนโยบายของเทศบาลที่ได้สนับสนุนส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวที่หลากหลายพร้อมกับการอนุรักษ์มรดกโบราณสถานวิถีไทพวน สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...ชุมชนมีส่วนร่วมทำให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ทำให้ชุมชนมีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวได้ พร้อมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของไทพวน เช่น รูปแบบอาหาร วิธีการดำเนินชีวิตในรูปแบบไทพวน วิธีการแต่งกายในรูปแบบไทพวน วิธีการปั้นหม้อเขียนไหของไทพวน วิธีการทอผ้าและย้อมครามของไทพวน เป็นต้น...”

(ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเชียงยืน)

การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียงในการจัดการกลุ่มอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีการบริหารจัดการที่ดี มีความสามัคคีในกลุ่มของตน กลุ่มอาชีพมีบุคลากรที่มีฝีมือและมีความเชี่ยวชาญในการทำผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์ของชุมชนก็มีจุดเด่น และเอกลักษณ์เฉพาะตัว คงทน คุ่มค่า มีคุณภาพและสวยงาม มีสินค้าและผลิตภัณฑ์หลายชนิดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกสินค้าที่เป็นจุดเด่นของกลุ่มอาชีพของตนเพื่อแสดงให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มอาชีพของตน โดยมีเทศบาลตำบลบ้านเชียงเป็นพี่เลี้ยงคอยให้การสนับสนุน โดยการจัดอบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน จัดการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อให้บ้านเชียงเป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง ชุมชนกินดีอยู่ดี มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทำให้ชุมชนบ้านเชียงเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมไทพวน และเทศบาลทำหน้าที่เป็นประชาสัมพันธ์ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติให้มาท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง เทศบาลและชุมชนร่วมกันสร้างลานวัฒนธรรม เพื่อให้คนในชุมชน นักเรียนได้แสดงความสามารถ เช่น การแสดงดนตรี ร้องเพลง การฟ้อนรำที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง ทำให้เกิดกิจกรรมขึ้นภายในชุมชน เทศบาลทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์โดยใช้โซเชียลมีเดียในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวบ้านเชียง และมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น งานฉลองมรดกโลกบ้านเชียง

เพื่อเฉลิมฉลองการขึ้นเป็นมรดกโลกอันดับที่ 359 ของโลกและเป็นอันดับที่ 4 ของประเทศไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น จังหวัดอุดรธานี อำเภอนหนองหาน และเทศบาลตำบลบ้านเชียง จัดกิจกรรมเพื่อให้ชาวอุดรธานี และชาวบ้านเชียง ได้เกิดความภาคภูมิใจ และมีส่วนร่วมในการกระตุ้นการท่องเที่ยวแหล่งโบราณคดีที่เป็นมรดกโลก ซึ่งจัดขึ้นทุกปี โดยกลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มจะนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตนออกมาจัดแสดง สาธิตกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตนให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม และคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การแต่งกายชุดไทพวนออกมาต้อนรับนักท่องเที่ยว การพ้อนรำ การจัดซุ้มแสดงผลิตภัณฑ์ต่างๆ ดังคำให้สัมภาษณ์

“...ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำให้พิพิธภัณฑ์เป็นพิพิธภัณฑ์มีชีวิต โดย การนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านเชียงสู่สายตาของนักท่องเที่ยว พร้อมกับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตร่วมกับชุมชนบ้านเชียง ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ ขั้นตอนที่ 1 กลุ่มอาชีพมีการกำหนดผลิตภัณฑ์ของตน ขึ้นมากลุ่มละ 2 ผลิตภัณฑ์ เพื่อนำไปแสดงและเป็นผลงานของแต่ละกลุ่มเพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม ขั้นตอนที่ 2 มีข้อกำหนดการเที่ยวชมผลงานของกลุ่มต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม เช่น มีการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมสถานที่ให้ครบทุกจุด ขั้นตอนที่ 3 มีการเชิญผู้นำชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑ์บ้านเชียงและประชาชนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมเข้ามาแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ขั้นตอนที่ 4 มีการเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ โดยใช้โซเชียลมีเดีย เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ แนะนำสถานที่ ติดต่อสอบถามโปรแกรมการท่องเที่ยวและให้ข้อมูลต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ...”

(รองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านเชียง)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบาย โครงการ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านเชียงชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดแสดงผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพของตน มีการสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มอาชีพ มีการแสดงการพ้อนรำอันเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาขอความข้างต้นสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รับผิดชอบการจัดกิจกรรมครั้งนี้ว่า

“...เทศบาลเป็นผู้จัดงานเฉลิมฉลองมรดกโลกบ้านเชียงขึ้น โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ของแต่ละกลุ่ม เช่น กลุ่มทอผ้า จะได้แสดง กรรมวิธีในการย้อมผ้าคราม และการทอผ้า และกลุ่มปั้นหม้อเขียนไห

จะได้สาธิตวิธีการปั้นหม้อและลงสีลาย ที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง คือ ลายกันหอย เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง...”

(หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบาย โครงการ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านเชียง เทศบาลตำบลบ้านเชียงได้ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ออกมาแสดงความสามารถโดยสร้าง สถานที่และกิจกรรมสำหรับให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวมีความหลากหลายสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลว่า

“...เทศบาลและชุมชนร่วมกันสร้าง ลานวัฒนธรรม เพื่อเป็นที่ สำหรับให้คนในชุมชนและนักเรียนได้แสดงความสามารถ เช่น การแสดง ดนตรี ร้องเพลง การพ่อนรำที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงเรียกว่า ระบำบ้าน เชียง เป็นต้น...”

(ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง)

ความร่วมมือจากประชาชนในนโยบายการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทพวน ชุมชนบ้าน เชียงได้มีส่วนร่วม และให้ความร่วมมือกับนโยบายของเทศบาลโดยการการแสดงออกทาง ความสามารถทางภูมิปัญญา เช่น การนำเสนอศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง คือ การสาธิตปั้นหม้อเขียนลาย ในปัจจุบันได้มีการพัฒนา ประยุกต์ขั้นตอนการสร้างผลิตภัณฑ์ มีการ เปลี่ยนวัตถุดิบจากดินธรรมดา เป็นเซรามิกทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม และมีการ เพิ่มผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อเก็บเป็นที่ระลึกว่าครั้งหนึ่ง เคยมาแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง การเข้าร่วมโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เทศบาลได้มีการจัดชุมชน ได้ให้ความร่วมมือโดยการเข้าร่วมโครงการ กิจกรรมต่างๆ ทำให้เทศบาลบรรลุเป้าหมายในการจัด โครงการแต่ละโครงการ

“...ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมด้านอาชีพต่าง ๆ สำหรับการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง เช่น การสาธิตปั้นหม้อ การสาธิตการเขียนไหในรูปแบบของบ้านเชียง การให้นักท่องเที่ยวทดลองการ ปั้นหม้อ และการให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองการเขียนไหหรือการวาดลายไห ลายที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงคือ ลายกันหอย หรือลายอื่น ๆ เพื่อ ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว...”

(ประธาน วิสาหกิจชุมชนปั้นหม้อเขียนสี)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านนโยบาย โครงการ กิจกรรมที่ชุมชนหรือตัวแทนของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยคัดเลือกหรือส่งตัวแทนของชุมชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม นโยบายของเทศบาลตำบลบ้านเชียง ตัวแทนของชุมชนจะได้เข้าร่วมการอบรมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำกลับมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ไว้ว่า

“...ชุมชนมีส่วนร่วมในนโยบายของเทศบาลโดยการส่งตัวแทนเข้าประชุมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำความรู้ที่นำกลับมาพัฒนาชุมชน และจัดการงบประมาณในการท่องเที่ยว...”

(ประธาน วิสาหกิจชุมชนบ้านหม้อเขียนสี)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการท่องเที่ยวชุมชนจะร่วมมือกับเทศบาล โดยส่งตัวแทนชุมชน คือ ตัวแทนกลุ่มอาชีพ หรือผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนติดต่อประสานงานกับเทศบาล และนำข่าวสารมาประชุมกับคนในชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยแต่ละคนแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีหน้าที่ของตนเองตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้ร่วมกับเทศบาล คือ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี การแต่งกายชุดไทพวน เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ เจ้าของบ้านจะต้องจัดเตรียมที่พักให้เรียบร้อย สะอาดสะอาด เตรียมรับรองนักท่องเที่ยว และกลุ่มอาชีพอื่นๆ เตรียมการสาธิตความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตน โดยโปรแกรมการท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ชุมชนเป็นผู้กำหนดเส้นทางนำพานักท่องเที่ยวไปจุดใดบ้าง เทศบาลจะเป็นพี่เลี้ยงคอยกำกับดูแลเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังทุกกลุ่มอาชีพ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...เมื่อกำหนดการที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางมา ชุมชนจะเกิดความร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับเทศบาล โดยตัวแทนชุมชนคือผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนรับกำหนดการ และประชาสัมพันธ์บอกกล่าวให้กับคนในชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ตามหน้าที่รับผิดชอบของตน เช่น ผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะทำมาลัยหรือนำดอกไม้มาต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญด้านการปั้นหม้อจะเตรียมสถานที่เพื่อสาธิตการปั้นหม้อเขียนสีให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม และจะมีชุดการแสดงฟ้อนรำให้นักท่องเที่ยวได้ชม โดยคนที่มาฟ้อนรำเป็นคนจากกลุ่มฟ้อนรำของชุมชน...”

(ประธานกลุ่มมัคคุเทศก์บ้านเชียง)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเทศบาลควรส่งเสริมปลูกฝังให้คนในชุมชนร่วมกันรักษาแหล่งท่องเที่ยว เช่น สภาพแวดล้อมต่างๆ รอบๆ แหล่งท่องเที่ยว และชุมชนบ้านเชียง รวมถึงการปลูกฝังให้คนในชุมชนรู้สึกหวงแหนวัฒนธรรมของตน ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนบ้านเชียง เทศบาลตำบลบ้านเชียง และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง ทั้ง 3 กลุ่ม ร่วมกันในโครงการหรือนโยบายต่างๆ ต้องร่วมกันพิจารณา ตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและไม่กระทบต่อแหล่งมรดกโลก ทั้ง 3 กลุ่ม ควรมีการจัดการประชุมหรือเรียกประชุม เปิดเวทีแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะในการจัดการดูแลแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน เช่น ลานจอดรถ การเพิ่มการกระจายเสียง การสรรหาคูกลาร เพื่อประจำจุดประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว มลพิษทางอากาศจากการเผาอ้อยของประชาชน และร่วมเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไปพร้อมกัน ดังคำให้สัมภาษณ์

“...หากมีโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเขตพื้นที่บ้านเชียง ชุมชน เทศบาล และพิพิธภัณฑ์ ต้องร่วมกันพิจารณาตัดสินใจเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อโบราณวัตถุบ้านเชียง...”

(หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเชียง)

การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาแก้ไขปัญหา และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กันเพื่อให้เกิดมาตรฐานในการดูแลจัดการอย่างเป็นระบบไม่เกิดความสูญเสียด้านใดด้านหนึ่งในการดูแลจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกให้เป็นไปตามกฎข้อบังคับการขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...หน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวไปพร้อมกัน โดยไม่เกิดความสูญเสียด้านใดด้านหนึ่งต่อพื้นที่แหล่งมรดกโลกบ้านเชียง...”

(เจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ)

การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของแหล่งท่องเที่ยวหรือมาตรฐานการเป็นมรดกโลกนั้น มีกฎเกณฑ์และข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรักษาแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับชุมชนเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้เกิดผลกระทบที่สร้างความเสียหายต่อแหล่งมรดกโลกน้อยที่สุด องค์การยูเนสโกได้มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ดังนี้

1. เป็นตัวแทนในการแสดงผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาดของมนุษย์
2. เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลยิ่ง ผลักดันให้เกิดการพัฒนาสืบต่อมาในด้านการออกแบบทางสถาปัตยกรรม อนุสรณ์สถาน ประติมากรรม สวน และภูมิทัศน์ ตลอดจนการพัฒนาศิลปกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งได้เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบนพื้นที่ใดๆ ของโลกซึ่งทรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม
3. เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว
4. เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนา ทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ
5. เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของวัฒนธรรมมนุษย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งสถาปัตยกรรม วิธีการก่อสร้าง หรือการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ซึ่งเสื่อมสลายได้ง่ายจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามกาลเวลา
6. มีความคิดหรือความเชื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ หรือมีความโดดเด่นยิ่งในประวัติศาสตร์

แหล่งมรดกโลกบ้านเชียงได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกตามหลักเกณฑ์ข้อที่สาม คือ เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว เทศบาลได้มีการจัดโครงการอบรมให้ความรู้กับชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งมรดกโลกบ้านเชียงดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...เทศบาลมีการส่งเสริมและการดูแลรักษามรดกโลกบ้านเชียงเพื่อให้อยู่ในมาตรฐานขององค์การยูเนสโก...”

(ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง)

การมีส่วนร่วมของชุมชนและส่งเสริมให้ชุมชนบ้านเชียงรู้จักหวงแหน อนุรักษ์ วัฒนธรรม และประเพณีของบ้านเชียงอันเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทพวน เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย และที่สำคัญบ้านเชียงนั้นมีแหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีการส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมบ้านเชียง เพื่อให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมได้เห็นการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านเชียงที่มีการดำเนินชีวิตที่รักษาสืบต่อกันมา และความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเชียง เทศบาลมีการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีของบ้านเชียง โดยรณรงค์ให้คนในชุมชนบ้านเชียงแต่งกายในชุดไทพวน รณรงค์ให้พ่อค้าแม่ค้าแต่งกายในชุดไทพวนเพื่อให้

นักท่องเที่ยวนั้นได้สัมผัสประสบการณ์ที่หาหลายของวัฒนธรรม รณรงค์ให้ครูและนักเรียนในโรงเรียนใส่ชุดท้องถิ่นไทพวน สัปดาห์ละ 1 วัน เพื่อนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...เทศบาลมีนโยบายเพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในรูปแบบการแต่งกายแบบไทพวน โดยขอความร่วมมือจากร้านค้าและชุมชนในบริเวณพิพิธภัณฑสถานบ้านเชียงให้ใส่ชุดไทพวนเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน...”

(หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล)

การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียงในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของบ้านเชียงเทศบาลตำบลบ้านเชียงได้มีการส่งเสริมการอนุรักษ์โดยใช้หลัก บวร คือ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีให้ดำรงสืบต่อไป สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากชุมชนเป็นผู้ให้ความรู้ แก่ เยาวชน และคนในชุมชน เพื่อปลูกฝังให้เกิดความรู้และความเข้าใจวัฒนธรรมอันล้ำค่า สืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามจากบรรพบุรุษ ดังคำให้สัมภาษณ์

“...เทศบาลมีการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียงโดยใช้หลัก บวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน เช่น ผู้เชี่ยวชาญจากชุมชนให้ความรู้ทางวัฒนธรรมบ้านเชียงแก่นักเรียนในโรงเรียนและผลงานจัดแสดงภายในวัด และส่งเสริมให้คนในชุมชนแต่งกาย พร้อมกับการใช้ภาษาในวัฒนธรรมไทพวน เป็นต้น เพื่อให้วัฒนธรรมบ้านเชียงยังดำรงอยู่สืบไป...”

(ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง)

หน่วยงานในระดับนโยบาย เช่น วัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมจังหวัด ได้มอบนโยบายให้เทศบาลตำบลบ้านเชียงเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินนโยบายส่งเสริมการสร้างกลุ่มอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 16 กลุ่ม เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มพื้ฉนวน กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มปั้นหม้อเขียนลาย และกลุ่มทอผ้า เป็นต้น สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยให้ชุมชนได้เข้ากลุ่มอาชีพต่างๆ ตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ เทศบาลมีการกำหนดมาตรฐานในการเข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์ คือ ชุมชนจะต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นโฮมสเตย์ โดยเทศบาลจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเปิดบ้านเป็นโฮมสเตย์ เช่น ความสะอาดของบ้านเรือน การเป็นเจ้าบ้านที่ดี และเจ้าของบ้านสามารถเป็นมัคคุเทศก์ให้กับนักท่องเที่ยวไปในตัว คือ เจ้าของบ้านจะต้องมีความรู้และ

ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์บ้านเชียง วัฒนธรรมการกิน การแต่งตัว ภาษาที่ใช้พูด เป็นต้น เป็นมาตรฐานที่เทศบาลได้ตั้งขึ้นเพื่อเป็นการคัดสรรผู้ที่สามารถเปิดบ้านเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดเป็นรายได้สำหรับเลี้ยงดูครอบครัวของคนในชุมชนบ้านเชียง การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสประสบการณ์ร่วมกับคนชุมชน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวของบ้านเชียง ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุก ๆ กิจกรรม เช่น การแต่งตัวของคนในชุมชนบ้านเชียงจะแต่งตัวด้วยชุดไทพวน เพื่อออกมาต้อนรับนักท่องเที่ยว ภาษาที่ใช้พูดเป็นภาษาไทย การสาธิต บั๊นหม้อเขียนลาย การทอผ้าย้อมคราม การจัดแสดงฟ่อนรำระบำบ้านเชียง และการบายศรีสู่ขวัญให้กับนักท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยวเทศบาล และชุมชนร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความหลากหลายในการท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...หน่วยงานที่มีอำนาจเสนอนโยบายเพื่อให้เทศบาลนำไปปฏิบัติตามในส่วนของการพัฒนาและการจัดการพื้นที่บ้านเชียง โดยมีวัฒนธรรมจังหวัด สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมจังหวัดโดยจังหวัดได้มีนโยบายในการจัดสรรงบประมาณ ในการปรับปรุงทัศน จัดสรรพื้นที่เพื่อสร้างกลุ่มอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 16 กลุ่ม แบ่งตามประเภทเบื้องต้น เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มฟ่อนรำ กลุ่มทอผ้า และกลุ่มโฮมสเตย์ เป็นต้น...”

(รองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านเชียง)

นโยบายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง เทศบาลตำบลบ้านเชียง มีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของบ้านเชียงเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่อยากสัมผัสประสบการณ์ที่หลากหลายในการท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิต โฮมสเตย์ (Home stay) หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ที่นักท่องเที่ยวจะต้องพักรวมกับเจ้าของบ้านชาวยศเดียวกัน โดยมีห้องพักหรือพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านเหลือสามารถนำมาดัดแปลงให้นักท่องเที่ยวได้พักชั่วคราว และชุมชนได้เข้ารับการฝึกอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดี โดยเทศบาลตำบลบ้านเชียงได้สนับสนุนให้เกิดกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลายในชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการกลุ่มโฮมสเตย์ โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยว และเทศบาลตำบลบ้านเชียงจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...เทศบาลมีนโยบายแนวทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้แบบมาเช้าเย็นกลับและแบบพักค้างคืน โดยข้อกำหนดจะเป็นไปตามผลการประชุมของกลุ่มตัวแทนและผู้รับผิดชอบในกลุ่มโฮมสเตย์...”

(หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล)

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ที่รับนโยบายมาปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายระดับชาติเทศบาลตำบลบ้านเชียงได้นำหลักการดำเนินงานนโยบาย โครงการ กิจกรรม ต่างๆ ของเทศบาลเพื่อวางขอบเขตการทำงาน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...นโยบายต่าง ๆ ของเทศบาลจะวางขอบเขตให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และนโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จนชุมชนบ้านเชียงได้รับรางวัล ดีเด่นระดับประเทศ คือรางวัลอุตสาหกรรมดีเด่น ได้ 3 ประเภท ก็คือประเภทแหล่งท่องเที่ยว เราก็ได้มา รางวัลที่สองก็คือรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดีเด่น และประเภทชุมชนก็คือการท่องเที่ยวชุมชน รางวัลที่สามก็คือ ผลิตภัณฑ์ของชุมชน และนอกเหนือจากนั้นทางเทศบาลก็ได้รับรางวัลดีเด่นระดับประเทศอีกรางวัลหนึ่งก็คือ รางวัลองค์กรดีเด่น คือดูแลชุมชน นำชุมชนสู่การท่องเที่ยวที่ดีและถูกต้อง จนมีชื่อเสียงในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน...”

(รองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านเชียง)

เทศบาลและชุมชนได้ร่วมมือกันเพื่อคัดเลือกเจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ของกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบ้านเชียงเพื่อให้ความรู้ แก่ ชุมชน และนำผู้เชี่ยวชาญจากกลุ่มอาชีพทางวัฒนธรรมบ้านเชียงไปให้ความรู้แก่นักเรียนโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่เทศบาลที่มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องนโยบายว่า

“...เทศบาลมีการส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจทางวัฒนธรรมของบ้านเชียงและแนวทางการท่องเที่ยวของบ้านเชียง โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากชุมชนและเจ้าหน้าที่เพื่อให้ความรู้กับชุมชน พร้อมอภิปรายการจัดสรรงบประมาณ...”

(หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล)

การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวรูปแบบโฮมสเตย์เชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง เทศบาลบ้านเชียงส่งเสริมให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและรับประโยชน์จากการมีส่วนร่วม เช่น เกิดรายได้เสริมแก่ชุมชน ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นเทศบาลตำบลบ้านเชียงได้นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์มาปฏิบัติโดยได้ผ่านคุณสมบัติเบื้องต้นของการเป็นโฮมสเตย์ ดังนี้

1. เจ้าของบ้านและสมาชิกในครอบครัวต้องถือการทำโฮมสเตย์เป็นรายได้เสริม นอกเหนือจากรายได้จากอาชีพหลักของครอบครัวเท่านั้น
2. มีพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านเหลือและไม่ได้ใช้ประโยชน์ สามารถนำมาดัดแปลงให้นักท่องเที่ยวเข้าพักได้
3. นักท่องเที่ยวต้องเข้าพักค้างแรมในบ้านเดียวกับเจ้าของบ้านอาศัยโดยมีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงเรียนรู้วัฒนธรรม และวิถีชีวิตระหว่างกัน
4. สมาชิกในครอบครัวมีความยินดีและเต็มใจที่จะรับผิดชอบนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักค้างแรมในบ้าน พร้อมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นนั้นแก่นักท่องเที่ยว
5. เจ้าของบ้านและสมาชิกในครอบครัวให้ความร่วมมือกับชุมชนในการจัดการโฮมสเตย์เป็นอย่างดี
6. บ้านนั้นควรเป็นสมาชิกของกลุ่ม ชมรม หรือ สหกรณ์ที่ร่วมกันจัดการโฮมสเตย์ของชุมชนนั้น
7. จำนวนหลังคาเรือนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มโฮมสเตย์ อย่างน้อย 3 หลังคาเรือน
8. บ้านที่ขอรับการประเมินทุกหลัง ต้องมีเลขที่บ้าน ที่ออกโดยส่วนราชการ
9. ที่ตั้งของชุมชนหรือกลุ่มโฮมสเตย์ ต้องไม่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น ยกเว้นจะได้รับอนุญาต
10. ดำเนินการจัดทำโฮมสเตย์ตามข้อกำหนดมาตรฐานโฮมสเตย์ของกรมการท่องเที่ยวมาแล้ว ไม่ต่ำกว่า 6 เดือน

การท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ของบ้านเชียงเป็นความภาคภูมิใจในวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีการทำงานอย่างมีส่วนร่วม มีการสื่อความหมายการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทพวน และเผยแพร่ความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวโดยมีการพาชมแหล่งเรียนรู้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เกี่ยวชมพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมประเพณีและวิถีความเป็นอยู่แบบไทพวนบ้านเชียง ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism Award) ครั้งที่ ๑๓ ประจำปี ๒๕๕๖ ประเภทองค์กรสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว และยังได้รับคัดเลือกให้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...เทศบาลสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ โดยเกิดจากการร่วมมือกับชุมชนเพื่อให้เกิดอาชีพแก่คนในชุมชน โดยใช้ มาตรฐานของเทศบาลในการคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมกับการเปิดบ้านเป็น โฮมสเตย์พร้อมกับเจ้าของบ้านต้องมีความรู้และความเข้าใจที่จะสามารถ ดูแลนักท่องเที่ยวและเป็นมัคคุเทศก์ให้กับนักท่องเที่ยวได้...”

(ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง)

นโยบายส่งเสริมให้บุคคลและหน่วยงานต่างๆ ภายในจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียงได้มาเที่ยวชมแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง เครือข่ายการท่องเที่ยวบ้านเชียงโดยที่จังหวัดเป็นผู้จัดหาและสั่งกำหนดการเป็นหนังสือแจ้งแก่เทศบาลตำบลบ้านเชียงให้รับรู้ เทศบาลฯ ได้แจ้ง กำหนดการให้แก่กลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยกลุ่มอาชีพต่างๆ มีการจัดประชุมเพื่อทำความเข้าใจและแบ่งหน้าที่กัน ในการเตรียมการดูแลต้อนรับคณะ นักท่องเที่ยว เมื่อแต่ละกลุ่มได้รับหน้าที่ของตน จะประสานยังชุมชน เพื่อให้ชุมชนเตรียมความพร้อมที่จะร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ

นโยบายส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์วัฒนธรรมบ้านเชียง ทางเทศบาลมีการจัด กิจกรรมโดยรณรงค์ให้ชุมชน แต่งกายชุดไทพวน สำหรับการร่วมกิจกรรม เช่น การต้อนรับ นักท่องเที่ยว การตักบาตร การบายศรีสู่ขวัญ การพ้อนรำ การเข้าวัด และแต่งกายเนื่องในโอกาส วันสำคัญ

นโยบายส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง ทางเทศบาลดำเนินการตามนโยบาย ด้านการศึกษาโดยเทศบาลได้ให้ชุมชนคัดเลือกตัวแทนวิชาชีพหรือผู้เชี่ยวชาญวิชานั้นๆ พร้อมกับ ทางพิพิธภัณฑ์ส่งเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ มาเป็นวิทยากรหรือเป็นอาจารย์สอนวิชาวัฒนธรรม ประเพณีให้แก่นักเรียน ส่งเสริมให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถได้แสดงออกถึงความภูมิใจในความเป็น เอกลักษณ์ของบ้านเชียง และสามารถสร้างรายได้แก่ตนเองได้

นโยบายส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจแก่ชุมชนในการดำเนินชีวิตเพื่อไม่ให้เกิด ผลกระทบต่อโบราณวัตถุ ทางพิพิธภัณฑ์และเทศบาลได้จัดอบรมและประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ข้อกำหนดในการดูแลแหล่งมรดกโลก โดยที่เทศบาลและพิพิธภัณฑ์ จะจัดอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติและไม่มี ผลกระทบต่อโบราณวัตถุพร้อมทั้งสามารถบอกต่อความรู้ที่ตนมีให้กับบุคคลอื่นต่อได้

นโยบายส่งเสริมให้มีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ ทางชุมชนและเทศบาล ร่วมมือเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ทางเทศบาลเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ส่วนทางชุมชนจะเป็น ผู้จัดการดูแล เช่น พระอุโบสถบัวกลางน้ำ วัดสันติวนาราม เกิดจากความร่วมมือและความศรัทธา

ของชุมชนสร้างขึ้นมา แล้วเทศบาลเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมสถานที่ พระอุโบสถบัวกลางน้ำ วัดสันติวนาราม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตของชุมชนบ้านเชียงนั้นมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมอย่างมากตามกระแสโลกาภิวัตน์ เช่น รูปแบบของบ้านเรือน วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมการแต่งกาย การย้ายถิ่นฐาน ทำให้ปัจจุบันความดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทพวนจางหาย ตรงกับคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเชียงทำให้ความดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทพวนจางหายไป เช่น การแต่งกาย การกินอยู่ การสร้างที่พักอาศัย...”

(ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเชียงยืน)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาและการจัดการพื้นที่เขตแหล่งมรดกโลกนั้น เทศบาลและชุมชนต้องยึดกฎเกณฑ์ตามหลักกฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการเป็นมรดกโลกและเกิดผลกระทบต่อโบราณวัตถุ การพัฒนาและการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวจึงเป็นไปด้วยความลำบาก โดยเทศบาลไม่สามารถดำเนินการใดๆ ได้ หากไม่ได้รับการอนุญาตจากพิพิธภัณฑสถานหรือกรมศิลปากร บางกรณีได้รับการอนุญาตจากพิพิธภัณฑสถานแล้วแต่เมื่อดำเนินการก่อสร้าง ขุดพบโบราณวัตถุ ต้องหยุดทันทีและให้พิพิธภัณฑสถานเข้ามาจัดการดูแลหรือยกเลิกโครงการนั้น ๆ ในทันที ทำให้ไม่สามารถที่จะดำเนินการใดๆ ต่อได้ จึงเกิดความไม่พอใจให้แก่ประชาชนบางส่วน ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...ทางเทศบาลหรือชุมชนต้องการที่จะพัฒนา แก้ไขและจัดการพื้นที่ในเขตบ้านเชียงต้องยึดถือกฎเกณฑ์ตามหลักกฎหมายของ พรบ. โบราณสถานฯ กับกฎเกณฑ์มาตรฐานการคุ้มครองมรดกโลก พร้อมกับได้รับอนุญาตจากกรมศิลปากร ถึงจะสามารถดำเนินการใด ๆ ได้ หากการพัฒนาแก้ไขจัดการพื้นที่นั้น ส่งผลกระทบต่อ กฎหมายดังกล่าวต้องหยุดทันที กรมศิลปากรจะต้องเข้ามากำกับดูแล หรือยกเลิกโครงการนั้น ๆ ในทันที ไม่สามารถดำเนินการใด ๆ ต่อได้เลย...”

(ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง)

ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวบางส่วนยังไม่เข้าใจบริบทของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และเป็นแหล่งมรดกโลก ขาดความรู้ความเข้าใจไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดที่เทศบาลได้ประกาศ เช่น การก่อสร้างชุดเจาะ ต่อเติมบ้าน ทำให้มีความเสี่ยงเกิดผลกระทบต่อบรรณวัตถุ และผลกระทบจากการต่อเติมบ้านโดยที่ไม่ได้ขออนุญาตจากเทศบาลและพิพิธภัณฑสถาน ทำให้เกิดทัศนียภาพความเป็นไทยพวนจางหาย เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวทำให้ดูไม่สวยงามเป็นระเบียบ ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทพวน การประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึงและการได้รับข้อมูลที่ผิดๆ ทำให้ประชาชนเกิดความสับสนในกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ ทำให้เกิดการกระทำที่ส่งผลให้กระทบกระเทือนต่อบรรณคดี งบประมาณในการสนับสนุนในแต่ละนโยบายไม่เพียงพอทำให้การพัฒนาในโครงการต่างๆ หรือ โครงการต่างๆ ต้องหยุดกลางคัน เพราะไม่มีงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...คนในชุมชนบางส่วนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดที่เทศบาลได้กำหนดไว้ เช่น การก่อสร้าง การดำเนินการใด ๆ ที่มีผลกระทบ หรือ ทำให้เกิดความเสียหายกับวัตถุและสถานที่ในพื้นที่มรดกโลกบ้านเชียง...”

(ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเชียงยืน)

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น ทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงเกิดความเปลี่ยนแปลง ทำให้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวบ้านเชียงที่แสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอารยโบราณสืบสานไทพวน ลดน้อยลงไป โดยสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ว่า

“...ทัศนียภาพบางอย่างไม่ใช่วัฒนธรรมและประเพณีของบ้านเชียง ทำให้ความสวยงามแล้วความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงลดลงไป เช่น การต่อเติมบ้านในรูปแบบที่ไม่ใช่เอกลักษณ์ของบ้านเชียง...”

(ประธานกลุ่มมัคคุเทศก์บ้านเชียง)

ผลกระทบจากการกระทำของประชาชนบางส่วนที่ไม่เข้าใจการประชาสัมพันธ์การเป็นแหล่งมรดกโลก บริบทของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว และไม่เข้าใจการทำงานของเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านเชียง เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง หรืออาจเป็นเพราะมีการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง ทำให้ประชาชนบางส่วนได้รับข้อมูลข่าวสารแบบผิดๆ ไม่ได้เข้าร่วมอบรมให้ความรู้และทำความเข้าใจบริบทของแหล่งท่องเที่ยว จึงทำให้ประชาชนบางส่วนอาจกระทำการใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อโบราณวัตถุและแหล่งท่องเที่ยว ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...การประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึงและความรู้ความเข้าใจแบบ ผิด ๆ ของชุมชน อาจทำให้เกิดการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อโบราณวัตถุ และแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเผาอ้อย ที่ส่งผลกระทบให้เกิดมลพิษใน อากาศ และการใช้เสียงที่ดัง เป็นผลกระทบให้เกิดความเสียหายสะสมต่อ โบราณวัตถุที่สำคัญ...”

(หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเชียง)

การทำงานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียงภารกิจหลักคือดูแลสนับสนุนการ วิจัยที่เกี่ยวข้องกับโบราณคดีบ้านเชียง ให้ความรู้และความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ โบราณวัตถุที่เป็นมรดกโลกและวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การรักษา งบประมาณต่างๆ ที่ได้รับมอบจาก ส่วนกลางไม่สามารถแบ่งเพื่อไปสนับสนุนในส่วนอื่นนอกเหนือจากภารกิจหลักของพิพิธภัณฑฯ ได้ ตามที่มีหน่วยงานอื่นได้มาขอความอนุเคราะห์งบประมาณเพื่อไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แต่ พิพิธภัณฑฯ จะทำหน้าที่สนับสนุนด้านการศึกษา และวิจัยแทน หากมีผู้ที่สนใจหรือนักท่องเที่ยว ต้องการศึกษาวัตถุศาสตร์ของบ้านเชียงพิพิธภัณฑฯ ก็จะทำให้ที่เป็นเจ้าบ้านที่ดีคอยให้ข้อมูลต่างๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการว่า

“...ทางพิพิธภัณฑฯ ไม่สามารถให้งบประมาณที่นอกเหนือจาก การศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมรดกโลกบ้านเชียง แก่หน่วยงาน อื่น ๆ ได้ เพราะพิพิธภัณฑฯ ต้องใช้งบประมาณสำหรับงานวิจัยและ การศึกษาของพิพิธภัณฑฯ เท่านั้น ไม่สามารถนำไปสนับสนุนเกี่ยวกับงาน ด้านอื่น ๆ ตามที่มีหน่วยงานอื่นมาขอการสนับสนุนจากพิพิธภัณฑฯ...”

(เจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ)

การประชาสัมพันธ์และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญ อย่างยิ่งที่แหล่งท่องเที่ยวต้องมีไว้สำหรับอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เช่น จุด ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว การคมนาคม ลานจอดรถ และป้ายประชาสัมพันธ์แผนผัง การท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว บ้านเชียงนั้นยังขาดสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เช่น อาคารหรือจุดที่นักท่องเที่ยว สามารถเข้าไปหลบฝน บริการรถรับส่งไปยังจุดต่างๆ ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ไม่มีบุคลากรที่ใช้ภาษาต่างประเทศ ขาดบุคลากรและจุดประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และกลุ่ม อาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวไม่มีการประชาสัมพันธ์เป็นของตัวเองต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ จากเทศบาลและกลุ่มโฮมสเตย์ นโยบายของเทศบาลตำบลบ้านเชียงที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมี ผลต่อประชาชนในท้องถิ่น และร้านค้าผู้ประกอบการในเขตท่องเที่ยว เช่น การกำหนดจุดจอดรถ

สำหรับนักท่องเที่ยว เทศบาลได้มีการกำหนดจุดจอดรถไว้สำหรับให้นักท่องเที่ยวที่มีรถส่วนตัว เพื่อให้สะดวกต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นคณะจุดจอดรถจะห่างออกจากเขตท่องเที่ยวไปอีก เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบที่สร้างความเสียหายให้กับโบราณวัตถุ ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

**“...สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางมาท่องเที่ยวใน
พิพิธภัณฑสถานบ้านเชียง ลานจอดรถไม่เพียงพอต่อความต้องการของ
นักท่องเที่ยว บริการรถรับส่งไปยังจุดต่าง ๆ ไม่เพียงพอ...”**

(หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเชียง)

ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมบ้านเชียงนั้น คือ ฤดูกาล เช่น ช่วงฤดูฝน หากนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นคณะ ไม่มีสถานที่สำหรับหลบฝนให้กับ นักท่องเที่ยวที่มากันจำนวนมาก ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

**“...ชุมชนไม่มีสถานที่ไว้สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวในช่วงฤดู
ฝน ช่วงแสดงสาธิตการปั้นหม้อเขียนไห สำหรับคณะนักท่องเที่ยวที่มา
จำนวนมากไม่มีที่สำหรับหลบฝน...”**

(ประธาน วิสาหกิจชุมชนปั้นหม้อเขียนสี)

โดยสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของหน่วยงานเทศบาลตำบลบ้านเชียงเกี่ยวกับ ปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง เช่น ปัญหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

**“...ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวพิพิธภัณฑ
สถานบ้านเชียง 1) สิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางมาท่องเที่ยว
พิพิธภัณฑสถานบ้านเชียง เช่น รถนำเที่ยวไม่เพียงพอต่อความต้องการของ
นักท่องเที่ยว แผนผังสำหรับการท่องเที่ยวบ้านเชียงไม่ได้มีการกำหนด
แผนผังไว้ เป็นต้น 2) การขาดแคลนบุคลากร และข้อมูลประชาสัมพันธ์
สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงที่ท่องเที่ยวขาดเจ้าหน้าที่
ให้ข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวบ้านเชียง และสื่อกลางประชาสัมพันธ์
สำหรับการเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวบ้านเชียงเพื่อให้นักท่องเที่ยว เป็น
ต้น...”**

(รองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านเชียง)

ปัญหาการขาดบุคลากรสำหรับแนะนำให้ความรู้และประชาสัมพันธ์ แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง ได้ประกาศแจ้งขอความร่วมมือผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ ดังนี้

1. ไม่อนุญาตให้ใช้แสงแฟลชและไมเซลล์ในการถ่ายภาพ
2. ไม่อนุญาตให้ใช้ขาตั้งกล้องในการถ่ายภาพและการถ่ายวิดีโอ

หากมีความจำเป็นต้องใช้ขาตั้งกล้องเพื่อการเก็บข้อมูลในการศึกษา โปรดติดต่อ ขอรับอนุญาตถ่ายภาพ จากฝ่ายวิชาการ ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง เท่านั้น (ติดต่อ อาคารสลาภกีนแบ่งฯ) เนื่องจากเหตุผลเรื่องความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน พร้อมทั้ง พิพิธภัณฑ์ได้กำหนดค่าเข้าชม ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ว่า

**“...พิพิธภัณฑ์ชาติเจ้าหน้าที่ให้ความรู้และประชาสัมพันธ์
สำหรับคนไทยและชาวต่างชาติเพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและ
ชาวต่างชาติมีความเข้าใจและถูกต้องตามข้อกำหนดและข้อปฏิบัติของ
ทางพิพิธภัณฑ์...”**

(เจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ)

ปัญหาที่กระทบต่อโบราณวัตถุ เช่น การจัดงานมหรสพ เปิดเครื่องเสียงที่มีเสียงดัง มากๆ ในเขตพิพิธภัณฑ์ การวิ่งของรถบรรทุกขนาดใหญ่ใกล้บริเวณพิพิธภัณฑ์ทำให้โบราณวัตถุ เกิดความเสียหายสะสม ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

**“...การจัดงานมหรสพ เครื่องเสียงต่าง ๆ และรถบรรทุกขนาดใหญ่
ทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือน เป็นเหตุให้วัตถุโบราณที่จัดแสดงอยู่เกิด
ความเสียหาย...”**

(เจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ)

รูปแบบการท่องเที่ยวของบ้านเชียงไม่มีการประชาสัมพันธ์และขาดการบูรณาการ เพื่อนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวของบ้านเชียงที่มีอยู่ให้กับนักท่องเที่ยวได้รับรู้ อย่างเช่น การท่องเที่ยวในรูปแบบของโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิต การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของบ้านเชียง เพราะบุคลากรในกลุ่มอาชีพบางส่วนมีการเข้าฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการนำโซลเซลล์มาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับ

การท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มตน แต่บุคลากรส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุมากแล้วทำให้ไม่ถนัดการใช้โซเชียลมีเดียต่างๆ เป็นช่องทางสำหรับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทำให้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องเป็นหน้าที่ของกลุ่มที่มีความรู้และความถนัดในการใช้โซเชียลมีเดีย เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องเฟสบุ๊ค และประชาชนบางส่วนในชุมชนบ้านเชียงยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย ข้อบังคับและการปฏิบัติตนในการเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมสาเหตุอาจมาจากการย้ายถิ่นฐานเพื่อไปทำงานในเมือง การแต่งงานกับคนต่างถิ่น ทำให้เกิดช่องว่างในการสืบทอดวัฒนธรรมของบ้านเชียง

“...ชุมชนไม่มีช่องทางการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเป็นของชุมชนเอง เช่น ชุมชนไม่มีเพจเฟสบุ๊ค เว็บไซต์ สำหรับการประชาสัมพันธ์ของชุมชนเอง ชุมชนต้องอาศัยหน่วยงานอื่นๆ ช่วยเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน...”

(ประธาน วิสาหกิจชุมชนบ้านหม้อเขียนสี)

โดยสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของหน่วยงานเทศบาลตำบลบ้านเชียง ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ้านเชียง ส่วนใหญ่มาในรูปแบบเดินทางไป-กลับ ไม่พักค้างคืน ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวไม่รู้ว่าบ้านเชียงมีการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิตโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวดูการสาธิตของกลุ่มอาชีพต่างๆ ของบ้านเชียง เป็นต้น ขาดการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ และขาดการบูรณาการเพื่อนำเสนอการท่องเที่ยว ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“...ขาดการบูรณาการเพื่อนำเสนอสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในบ้านเชียง ทั้งที่นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวแบบสัมผัสวิถีชีวิตร่วมกับชุมชน การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันนี้นักท่องเที่ยวเพียงแค่เดินทางมาเพื่อเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์และซื้อของที่ระลึกเท่านั้น...”

(รองนายกเทศมนตรีตำบลบ้านเชียง)

การมีส่วนร่วมในการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมประชาชนในชุมชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ หน่วยงานเทศบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการส่งเสริมสนับสนุน นโยบาย โครงการ กิจกรรม สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ และภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันประชาชนในชุมชนบางส่วนขาดความรู้ความ

เข้าใจในการปฏิบัติตนให้เหมาะสมในการอนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ในอนาคต อาจไม่มีผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันมีค่าเหล่านี้เนื่องจากการย้ายถิ่นฐานของประชาชนในชุมชน ทำให้เกิดช่องว่างในการสืบทอดวัฒนธรรม ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...ประชากรบางส่วนในชุมชนบ้านเชียงขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนในการอนุรักษ์ และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมบ้านเชียงที่ถูกต้อง เนื่องจากชุมชนมีการย้ายถิ่นฐาน เช่น การที่ลูกหลานบ้านเชียงย้ายไปอยู่ที่อื่น คนต่างถิ่นย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ในบ้านเชียง ทำให้เกิดช่องว่างในการสืบทอดวัฒนธรรมบ้านเชียง...”

(ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง)

ปัญหาเรื่องจุดจอตลอดที่เกิดผลกระทบสร้างความเสียหายให้กับโบราณวัตถุที่อยู่ใต้ดิน ดังนั้นหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการแก้ไขปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายที่จะสร้างความเสียหายให้กับโบราณวัตถุที่อยู่ใต้ดินสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ

“...ควรแก้ไขจุดจอตลอดที่อยู่ใกล้พิพิธภัณฑ์เกินไปทำให้เกิดความเสียหายที่เป็นเหตุให้โบราณวัตถุเกิดความเสียหายได้...”

(เจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ)

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากนโยบายส่งเสริมให้บุคคลและหน่วยงานต่างๆ ภายในจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียงได้มาเที่ยวชมแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์วัฒนธรรมบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจแก่ชุมชนในการดำเนินชีวิตเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อบราณวัตถุ นโยบายส่งเสริมให้มีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ ประโยชน์ที่เกิดขึ้น คือ ชุมชนสามารถอนุรักษ์ รักษาวัฒนธรรมประเพณี พร้อมกับรักษาโบราณวัตถุที่เป็นมรดกโลก อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง พร้อมด้วยเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงสู่สายตาชาวโลก

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจาก นโยบายส่งเสริมให้บุคคลและหน่วยงานต่างๆ ภายในจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียงได้มาเที่ยวชมแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมให้มีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ เพื่อให้ชุมชนในเขตบ้านเชียงมีรายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง และเศรษฐกิจในชุมชนที่มั่นคงประชากรก็จะไม่เกิดการย้ายถิ่นฐานไปที่อื่นทำให้บ้านเชียงยังคงมีผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษสืบไป

ประโยชน์ที่รับจากการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียง คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจนเกิดเป็นรายได้ ที่คนในชุมชนสามารถ

ดูแลครอบครัวของตนได้ และเป็นการสร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชน รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการรักษาภูมิปัญญารากเหง้าของท้องถิ่น พร้อมกับดำเนินชีวิตตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน และยังสามารถร่วมกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชนควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ชุมชนบ้านเชียงยังได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยรับบทบาทการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ต้อนรับผู้มาเยือนทั้งนักท่องเที่ยวไทย และต่างชาติ เป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้แก่การท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ การดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สัมผัสวัฒนธรรม ประเพณีของไทพวนบ้านเชียงในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียงในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

วิธีการดำเนินวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้างในพื้นที่บ้านเชียง ประกอบด้วย 3 หน่วยงาน เช่น เทศบาลตำบลบ้านเชียง ประกอบด้วย รองนายกเทศบาลตำบลบ้านเชียง ลำดับที่ 1 รองนายกเทศบาลตำบลบ้านเชียง ลำดับที่ 2 และหัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง ประกอบด้วย หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง และภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเชียงยืน ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง ประธานวิสาหกิจชุมชนปั้นหม้อเขียนสี ประธานกลุ่มมัดคุเทศก์บ้านเชียง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านเชียงจังหวัดอุดรธานี ที่ได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต รวบรวมข้อมูล พบว่าแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกบ้านเชียง มีนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่ออนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของไทพวนบ้านเชียง ซึ่งนโยบายต่างๆ มุ่งเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทางเทศบาลตำบลบ้านเชียงส่งเสริมเพื่อให้เกิดการพัฒนาพร้อมกับชุมชน และเกิดการอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง ในการแต่งกายชุดไทพวน รูปแบบของอาหาร รูปแบบการดำเนินชีวิต และการศึกษาเปิดโอกาสตั้งแต่การสาธิตวิธีการปั้นหม้ออันเป็นรูปแบบวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง โดยมีรูปแบบเป็นลายกันหอย พร้อมทั้งสาธิตและให้ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงโดยมีรูปแบบเป็นผ้าย้อมคราม ลายกันหอย การสาธิตและให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการแต่งกายในรูปแบบไทพวนที่ถูกต้อง อันเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีของไทพวน และการสาธิตให้ความรู้เกี่ยวกับการฟ้อนรำในรูปแบบของไทพวน เป็นต้น

จากนโยบายที่มุ่งเน้นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงยังมุ่งเน้นทำให้เกิดเศรษฐกิจภายในเขตชุมชนบ้านเชียง กล่าวคือ นโยบายยังมุ่งเน้นการสร้างอาชีพและการสร้างรายได้จากภูมิปัญญาของถิ่นและวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต ให้สามารถมีรายได้เลี้ยงดู

ตัวเองและครอบครัว ทำให้เป็นตัวอย่างสำหรับเยาวชนว่าการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีของแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียง สามารถสร้างความยั่งยืนต่อตนเอง และยังสามารถสืบทอด ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรม ประเพณีบ้านเชียงจะมีผู้สืบทอดต่อไป

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบาย

บ้านเชียงได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกโดยผ่านการรับรองจากองค์การยูเนสโก โดยมีกฎหมายข้อบังคับต่างๆ ในฐานะที่เป็นมรดกโลก เทศบาลบ้านเชียงได้พัฒนาชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวภายใต้กฎข้อบังคับตามมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของมรดกโลกพร้อมบังคับใช้ตาม พ.ร.บ. โบราณสถานฯ เพื่อตรวจสอบพิจารณาให้อยู่ในมาตรฐานการเป็นมรดกโลก เพราะฉะนั้นทางเทศบาลจึงได้ร่วมมือกับพิพิธภัณฑฯ ยึดถือเอาแนวทางมาตรฐานมรดกโลกเป็นหลักในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง

นโยบายต่างๆ ของเทศบาลจะวางขอบเขตให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และนโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา หน่วยงานที่มีอำนาจเสนอนโยบายเพื่อให้เทศบาลนำไปปฏิบัติตามในส่วนของการพัฒนาและการจัดการพื้นที่ที่บ้านเชียง โดยมี วัฒนธรรมจังหวัด สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมจังหวัดโดยจังหวัดได้มีนโยบายในการจัดสรรงบประมาณ ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ จัดสรรพื้นที่เพื่อสร้างกลุ่มอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 16 กลุ่ม แบ่งตามประเภทเบื้องต้น เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มฟ้อนรำ กลุ่มทอผ้า และกลุ่มโฮมสเตย์ เป็นต้น ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและสร้างผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยว

เทศบาลมีนโยบายเพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในรูปแบบการแต่งกายแบบไทพวน โดยขอความร่วมมือจากร้านค้าและชุมชนในบริเวณพิพิธภัณฑฯ บ้านเชียงให้ใส่ชุดไทพวนเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

เทศบาลมีนโยบายแนวทางการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ฯ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้แบบมาเช้าเย็นกลับและแบบพักค้างคืน โดยข้อกำหนดจะเป็นไปตามผลการประชุมของกลุ่มตัวแทนและผู้รับผิดชอบในกลุ่มโฮมสเตย์ฯ

เทศบาลมีการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียงโดยใช้หลัก บวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน เช่น ผู้เชี่ยวชาญจากชุมชนให้ความรู้ทางวัฒนธรรมบ้านเชียงแก่นักเรียนในโรงเรียนและผลงานจัดแสดงภายในวัด และส่งเสริมให้คนในชุมชนแต่งกาย พร้อมกับการใช้ภาษาในวัฒนธรรมไทพวน เป็นต้น เพื่อให้วัฒนธรรมบ้านเชียงยังดำรงอยู่สืบไป

การมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำให้พิพิธภัณฑฯ เป็นพิพิธภัณฑฯ มีชีวิต โดย การนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านเชียงสู่สายตาของนักท่องเที่ยว พร้อมกับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตร่วมกับชุมชนบ้านเชียง ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 กลุ่มอาชีพมีการกำหนดผลิตภัณฑ์ของตน ขึ้นมากลุ่มละ 2 ผลิตภัณฑ์ เพื่อนำไปแสดงและเป็นผลงานของแต่ละกลุ่มเพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม

ขั้นตอนที่ 2 มีข้อกำหนดการเที่ยวชมผลงานของกลุ่มต่างๆ อย่างเท่าเทียม เช่น มีการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมสถานที่ให้ครบทุกจุด

ขั้นตอนที่ 3 มีการเชิญผู้นำชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑ์บ้านเชียงและประชาชนในพื้นที่ให้มีส่วนร่วมเข้ามาแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะต่างๆ

ขั้นตอนที่ 4 มีการเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ โดยใช้โซเชียลมีเดีย เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ แนะนำสถานที่ ติดต่อสอบถามโปรแกรมการท่องเที่ยวและให้ข้อมูลต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ

เทศบาลเป็นผู้จัดงานเฉลิมฉลองมรดกโลกบ้านเชียงขึ้น โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ของแต่ละกลุ่ม เช่นกลุ่มทอผ้า จะได้แสดง กรรมวิธีในการย้อมผ้าคราม และการทอผ้า และกลุ่มปั้นหม้อเขียนไห จะได้สาธิตวิธีการปั้นหม้อและลงสีลาย ที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง คือลายกันหอย เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง มีการส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจทางวัฒนธรรมของบ้านเชียงและแนวทางการท่องเที่ยวของบ้านเชียง โดยมีผู้เชี่ยวชาญจากชุมชนและเจ้าหน้าที่เพื่อให้ความรู้กับชุมชน พร้อมอภิปรายการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ โดยเกิดจากการร่วมมือกับชุมชนเพื่อให้เกิดอาชีพแก่คนในชุมชน โดยใช้มาตรฐานของเทศบาลในการคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมกับการเปิดบ้านเป็นโฮมสเตย์พร้อมกับเจ้าของบ้านต้องมีความรู้และความเข้าใจที่จะสามารถดูแลนักท่องเที่ยวและเป็นมัคคุเทศก์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ มีการร่วมมือกับชุมชนเพื่อคัดเลือกเจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เพื่อให้ความรู้และฝึกสอนนักเรียนในโรงเรียนในเขตบ้านเชียง ให้ได้รับความรู้วัฒนธรรมบ้านเชียง เช่น หลักสูตรวิชาการปั้นหม้อเขียนไห หลักสูตรวิชาการเขียนลายไทย หลักสูตรวิชาการทำอาหารพื้นบ้านไทพวน และหลักสูตรทอผ้าย้อมคราม เป็นต้น เทศบาลและชุมชนร่วมกันสร้างลานวัฒนธรรม เพื่อเป็นที่สำหรับโอกาสให้คนในชุมชนและเด็กนักเรียนได้แสดงความสามารถ เช่น การแสดงดนตรี ร้องเพลง การฟ้อนรำที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงเรียกว่า ระบำบ้านเชียง เป็นต้น เทศบาลขอความร่วมมือจากชุมชนและโรงเรียนโดยกำหนดให้ชุมชนและโรงเรียนแต่งกายชุดท้องถิ่นไทพวน สัปดาห์ละ 1 วัน ชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการแต่งกายในชุดไทพวนเพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์และปลูกฝังให้คนในชุมชนภูมิใจรักในบ้านเกิดของตน

พิพิธภัณฑ์มีส่วนร่วมในการให้ความรู้และเผยแพร่วัฒนธรรม ประเพณีบ้านเชียง สำหรับบุคคลทั่วไป(รวมทั้งนักท่องเที่ยวด้วย) นักเรียน นักศึกษา และมัคคุเทศก์ให้มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องของมรดกโลกบ้านเชียง พิพิธภัณฑ์มีส่วนร่วมในการพิจารณาการดำเนินโครงการต่างๆ ในเขตพื้นที่บ้านเชียง ที่อาจจะกระทบต่อโบราณวัตถุที่อยู่ใต้ดิน เพราะพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียงเป็นโบราณคดีที่มีอยู่ใต้ดิน จึงจำเป็นต้องได้รับการเห็นชอบจากพิพิธภัณฑ์ เมื่อหน่วยงานอื่น ๆ ที่จัดกิจกรรมหรือนิทรรศการทางพิพิธภัณฑ์จะมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้ข้อมูลนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงแก่ผู้ที่มาชมนิทรรศการหรือกิจกรรมนั้น ๆ

ปัญหาและอุปสรรคดำเนินนโยบาย

เนื่องด้วยมรดกโลกบ้านเชียงได้รับการคุ้มครองจากองค์การยูเนสโกพร้อมด้วย พรบโบราณสถานฯ เป็นเหตุทำให้นโยบายการพัฒนาสถานที่ต้องได้รับการพิจารณาและการยอมรับจากชุมชน เทศบาล พิพิธภัณฑ์ และกรมศิลปากร ถึงจะสามารถดำเนินการตามนโยบายพัฒนาพื้นที่ภายในเขตมรดกโลกบ้านเชียง เพราะหากมีการก่อสร้างสิ่งต่าง ภายในเขตมรดกโลกบ้านเชียงที่มีผลกระทบทำให้เกิดความเสียหายต่อโบราณวัตถุทางวัฒนธรรมและทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะเป็นเหตุให้พื้นที่เขตมรดกโลกบ้านเชียงเกิดความเสียหาย เพราะฉะนั้นการมีนโยบายการพัฒนาอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ของทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จึงไม่สามารถดำเนินการนโยบายการพัฒนาต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ จากปัญหาในช่วงต้นทำให้เกิดปัญหาว่า ทางเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวเพื่อที่จะเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ภายในเขตมรดกโลกบ้านเชียงและลานจอดรถของพิพิธภัณฑ์ก็ไม่เพียงพอต่อการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ ลานจอดรถยังมีอาณาเขตที่ใกล้เคียงกับบริเวณวัตถุโบราณใต้ดิน เพราะยานพาหนะของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือนเป็นความเสียหายสะสมต่อโบราณวัตถุเมื่อสะสมเป็นเวลานานก็ก่อให้เกิดรอยร้าวต่อโบราณวัตถุทำให้เกิดความเสียหายต่อพิพิธภัณฑ์ และบ้านเชียงไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ในฤดูฝนหากมีฝนตกไม่มีสถานที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปหลบฝนได้ จากปัญหาที่กล่าวมาทางบ้านเชียงไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้เนื่องจากจะมีผลกระทบต่อโบราณวัตถุที่อยู่ใต้ดินบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

มรดกโลกบ้านเชียงเป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่ รวมทั้งสิ้น 18,000 ไร่ มีหมู่บ้านที่อยู่ในอาณาเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง จำนวน 10 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

หมู่ที่ 1	บ้านเชียง	หมู่ที่ 9	บ้านเชียง
หมู่ที่ 2	บ้านเชียง	หมู่ที่ 11	บ้านเชียง
หมู่ที่ 4	บ้านดงเย็น	หมู่ที่ 12	บ้านเชียง
หมู่ที่ 6	บ้านดงยาง	หมู่ที่ 13	บ้านเชียง
หมู่ที่ 8	บ้านอ้อมแก้ว	หมู่ที่ 15	บ้านเชียง

มีโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านเชียงวิทยา โรงเรียนบ้านดงเย็น และโรงเรียนบ้านเชียง(ประชาเชียงเชิด) มีวัดในเขตเทศบาล จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ วัดโพธิ์ศรีใน วัดสระแก้ว วัดป่าเทพประทานพร และมีจำนวนประชากร 6,367 คน (ฐานข้อมูลทะเบียนทะเบียนราษฎร เทศบาลตำบลบ้านเชียง) แต่มีวิทยากรหรือเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบปฏิบัติเพียง 6 คน จากข้อมูลข้างต้นทำให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบให้ข้อมูลประชาสัมพันธ์ ข่าวสาร และกฎระเบียบต่อประชากร คิดเป็น เจ้าหน้าที่ 1 คน ต่อประชาชนประมาณ 1,000 คน และเจ้าหน้าที่ที่ต้องคอยให้คำแนะนำ และเป็นวิทยากรให้กับนักท่องเที่ยว การประชุม นิทรรศการต่างๆ ที่เกี่ยวกับมรดกโลกบ้านเชียง จึงเป็นเหตุให้ทำให้ประชาชนในพื้นที่เขตมรดกโลกบ้านเชียงขาดความรู้ความเข้าใจต่อการดำเนินชีวิต และกฎระเบียบข้อปฏิบัติในการอาศัย

อยู่ในพื้นที่มรดกโลกทำให้ประชาชน กระทำกิจกรรมที่มีผลกระทบทำให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุโบราณ เช่น การเผาอ้อย การเผาฟืน ที่ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ การบรรทุกพืชผลทางการเกษตรด้วยรถบรรทุกขนาดใหญ่ ทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือนเป็นผลให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุโบราณ การจัดมหรสพ เปิดเครื่องเสียงที่ดังจนเกินไป แรงสั่นสะเทือนจากเครื่องเสียง มีผลกระทบก่อให้เกิดความเสียหายกับวัตถุโบราณ และการก่อสร้างที่อยู่อาศัย โดยไม่ได้รับการพิจารณายอมรับจากเทศบาลหรือทางพิพิธภัณฑสถานที่มีผลทำให้เกิดทัศนียภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของพื้นที่มรดกโลกบ้านเชียง เป็นต้น และเป็นเหตุให้มีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอสำหรับการแนะนำ ประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและเป็นปัญหาหากมีนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารทำให้ยากต่อการติดต่อสื่อสารพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ที่ให้ข้อมูลประชาสัมพันธ์ หากไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษก็ทำให้ลำบากต่อการแนะนำข้อมูลและระเบียบปฏิบัติในการเที่ยวชมมรดกโลกบ้านเชียง เนื่องด้วยเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานที่มีจำนวนน้อยทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมไม่ได้รับข้อมูลว่านอกจากแหล่งพิพิธภัณฑสถานแล้วเขตมรดกโลกบ้านเชียงยังมีสถานที่ท่องเที่ยว และรูปแบบการท่องเที่ยวอื่นๆอีก ยกตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิต การท่องเที่ยวในสถานที่ใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในเขตมรดกโลกบ้านเชียงอย่าง พระอุโบสถกลางน้ำ วัดสันติวนาราม

การสืบทอดวัฒนธรรมในชุมชนลดน้อยลงเนื่องจากประชาชนรุ่นใหม่ในชุมชนไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญการสืบทอดและอนุรักษ์ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีของบ้านเชียงเป็นผลมาจากอิทธิพลทางสังคมที่ทำให้เกิดทางเลือกหลากหลายในการดำเนินชีวิตทำให้ประชาชนรุ่นใหม่ของเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียงออกไปประกอบอาชีพในพื้นที่อื่น การแต่งงานและย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น พร้อมกับบุคคลที่ไม่ใช่ลูกหลานหรือผู้ที่มิถิ่่นกำเนิดเดิมย้ายเข้ามาอยู่อาศัยภายในอาณาเขตพื้นที่บ้านเชียงทำให้ประชาชนรุ่นใหม่ในชุมชนชนบ้านเชียงไม่ได้ตระหนักถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ต้องรักษาไว้

การมีส่วนร่วมใช้ประโยชน์ในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ชุมชนมีส่วนร่วมกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทพวน ก่อตั้งแหล่งความรู้ให้กับคนในชุมชนและคนรุ่นหลังเพื่อศึกษาและสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น พร้อมกับเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้ทราบถึงวิถีชีวิตของไทพวน ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมด้านอาชีพต่างๆ สำหรับการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง เช่น การสาธิตปั้นหม้อ การสาธิตการเขียนไหในรูปแบบของบ้านเชียง การให้นักท่องเที่ยวทดลองการปั้นหม้อ และการให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองการเขียนไหหรือการวาดลายไห ลายที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงคือ ลายกันหอย หรือลายอื่นๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว การกำหนดยุทธศาสตร์ที่ดีและถูกต้องจะเป็นการทำให้เกิดรายได้ต่อชุมชน เช่น การกำหนดจุดจำหน่ายของที่ระลึกของชุมชนกับจุดจอดรถไว้ใกล้ๆกัน ก็จะทำให้เกิดรายได้ของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมทำให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ทำให้ชุมชนมีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวได้ พร้อมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของไทพวน เช่น รูปแบบอาหาร วิธีการ

ดำเนินชีวิตในรูปแบบไทพวน วิธีการแต่งกายในรูปแบบไทพวน วิธีการปั้นหม้อเขียนไหของไทพวน วิธีการทอผ้าและย้อมครามของไทพวน เป็นต้น ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งตัวแทนเข้าประชุมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำความรู้นั้นกลับมาพัฒนาชุมชนและจัดการงบประมาณในการท่องเที่ยว เมื่อมีกำหนดการที่นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวในชุมชนจะเกิดความร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับเทศบาล โดยตัวแทนชุมชนคือผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนรับกำหนดการ และประชาสัมพันธ์บอกกล่าวให้กับคนในชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ตามหน้าที่รับผิดชอบของตน เช่น ผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะทำมาลัยหรือนำดอกไม้มาต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญด้านการปั้นหม้อจะเตรียมสถานที่เพื่อสาธิตการปั้นหม้อเขียนไหให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม และจะมีชุดการแสดงฟ้อนรำ ให้นักท่องเที่ยวได้ชม โดยคนที่มาฟ้อนรำเป็นคนจากกลุ่มฟ้อนรำของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ได้สรุปอภิปรายผลการวิจัยโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหัวข้อสำคัญในการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ผู้วิจัยได้พบว่าการดำเนินการตามนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี โดยการส่งเสริมความเข้มแข็งและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน จากผลการวิเคราะห์ นโยบายส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์วัฒนธรรมบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจแก่ชุมชนในการดำเนินชีวิตเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อโบราณวัตถุ นโยบายส่งเสริมให้มีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ มีความสอดคล้องที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ นโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเน้นการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ความเข้าใจในอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน โดยการจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนและสร้างความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ในฐานะที่เป็นชุมชนในเขตมรดกโลก การถ่ายทอดความรู้ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาให้กับเยาวชน โดยมีการบรรจุวิชาวัฒนธรรมบ้านเชียง เช่น สาธิตการปั้นหม้อเขียนไห การฟ้อนรำ การทอผ้าย้อมคราม เป็นต้น เข้าไปสอนในหลักสูตรของโรงเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง การสร้างศูนย์เรียนรู้ ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีชาติพันธุ์ไทพวน โดยสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทพวนบ้านเชียง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมของไทพวน การส่งเสริมการจัดเวทีคนเก่งบ้านเชียง เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนแสดงความสามารถของตน การพัฒนาทักษะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี โดยเทศบาลมีจัดอบรมให้ความรู้กับคนในชุมชนและกลุ่มอาชีพต่างๆ พิพิธภัณฑ์และเทศบาลมีการฝึกอบรมภาคทฤษฎีท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้กับเยาวชนและชุมชนเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์เพื่อให้เกิดเป็นอาชีพและได้รับรู้ถึงประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น การสร้างศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดเกี่ยวกับอาชีพของชุมชน โดยชุมชนมีการจัดสาธิต ให้ความรู้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่สนใจ การเพิ่มคุณค่าและพัฒนา

แหล่งท่องเที่ยวให้มีชื่อเสียง โดยเทศบาลร่วมกับชุมชนในการรับผิดชอบ เทศบาลเป็นผู้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและชุมชนเป็นผู้จัดการดูแลต้อนรับนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบและมาตรฐานสากล โดยเทศบาลเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มอาชีพทั้ง 16 กลุ่มเพื่อให้ตรงตามมาตรฐานที่ตั้งไว้

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนมีส่วนร่วมในอนุรักษ์ รักษา วัฒนธรรมประเพณีของบ้านเชียง เนื่องจากบ้านเชียงมีแหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นและเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมของไทย มีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทพวนที่โดดเด่นและเข้มแข็ง เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ชุมชนบ้านเชียงมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการสนับสนุนสร้างกลุ่มอาชีพ จากเทศบาลตำบลบ้านเชียง เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ จนได้รับรางวัลผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ในไทย บุคลากรที่เชี่ยวชาญในกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในนโยบาย โดยได้รับการเชิญให้เป็นวิทยากรสาธิตให้ความรู้กับเยาวชนและนักท่องเที่ยว ชุมชนบ้านเชียงยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและวิชาชีพที่มีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในวิชาชีพของบ้านเชียง เนื่องด้วยบ้านเชียงเป็นแหล่งมรดกโลกโครงการพัฒนาสิ่งต่างๆ ในเขตพื้นที่มรดกโลกจะต้องได้รับการพิจารณาและยอมรับจากหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบหากมีการก่อสร้างหรือพัฒนาจึงทำให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของเทศบาล และไม่สามารถการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ เมื่อเทศบาลมีการขอความร่วมมือในการให้หยุดดำเนินการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อโบราณวัตถุ ชุมชนได้ให้ความร่วมมือและมีบางกลุ่มที่ไม่ให้ความร่วมมือในการทำงานของเทศบาลและพิพิธภัณฑสถาน เช่น การต่อเติมบ้านเรือน การขุดเจาะ การจัดงานมหรสพต่างๆ การกระทำเหล่านี้อาจจะส่งผลให้โบราณวัตถุเสียหายได้ เทศบาลและพิพิธภัณฑสถาน พยายามจัดอบรมให้ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชนเรื่องกฎหมายและข้อบังคับในการเป็นแหล่งมรดกโลกและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินชีวิตได้ปกติพร้อมกับสามารถอนุรักษ์โบราณคดีเหล่านี้ได้ด้วย แต่การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นยังขาดการประชาสัมพันธ์ และขาดบุคลากรในด้านภาษาต่างประเทศและทักษะในการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง ทำให้ศักยภาพในการรับรองนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติยังไม่ดีพอเท่าที่ควร เนื่องจากบ้านเชียงเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นมรดกโลกทำให้ผู้ที่สนใจอยากจะไปเที่ยวชม แต่แหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงนั้นขาดบุคลากรในการประชาสัมพันธ์คอยให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว ขาดศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นไม่สะดวก เนื่องจากไม่มีรถประจำทางที่จะสามารถนำนักท่องเที่ยวมาถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยตรง บ้ายบอกทางในแหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอและไม่ชัดเจนทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสับสนในการเดินทาง ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากนโยบายส่งเสริมให้บุคคลและหน่วยงานต่างๆ ภายในจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียงได้มาเที่ยวชมแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์วัฒนธรรมบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจแก่ชุมชนในการดำเนินชีวิตเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อโบราณวัตถุ นโยบายส่งเสริมให้มีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ ประโยชน์ที่เกิดขึ้น คือ ชุมชนสามารถอนุรักษ์ รักษาวัฒนธรรม

ประเพณี พร้อมกับรักษาโบราณวัตถุที่เป็นมรดกโลก อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง พร้อมด้วยเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงสู่สายตาชาวโลกเพื่อให้ชุมชนในเขตบ้านเชียงมีรายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง และเศรษฐกิจในชุมชนที่มั่นคงประชากรก็จะไม่เกิดการย้ายถิ่นฐานไปที่อื่นทำให้บ้านเชียงยังคงมีผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษสืบไป ชุมชนบ้านเชียงมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากนโยบายเพื่อก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทพวน โดยนางอังคณา บุญพงษ์ เป็นคนบ้านเชียงตั้งแต่กำเนิดและอยู่ในเหตุการณ์ที่มีการขุดพบโครงกระดูกมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่สุด ทำให้เป็นแรงบันดาลใจจึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ของไทพวนบ้านเชียงเอาไว้ และได้ทำเรื่องเสนอต่อเทศบาลขอให้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทพวนขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาสัมผัสประสบการณ์ที่หลากหลายในวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทพวน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการดำเนินงานในนโยบายโดยภาพรวมอยู่ในระดับที่น้อยมาก ดังนั้น ควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1. เชิงนโยบายควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมในกระบวนการตัดสินใจเพื่อผลักดันนโยบาย และติดตามผลประเมินนโยบายของรัฐ เพราะชุมชนเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามนโยบาย ดังนั้น ควรให้ชุมชนได้รับรู้ และมีสิทธิเข้าร่วมกำหนดนโยบาย วางแผนและร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตน หรือเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกับทุกฝ่าย

2. เชิงการบริหารจัดการ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทางแผนที่การท่องเที่ยวบ้านเชียงให้เพียงพอ และเหมาะสมเพื่อให้สามารถประชาสัมพันธ์ได้ครอบคลุมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ในเขตแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียง และควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกบ้านเชียงโดยอาจเริ่มจากอำเภอใกล้เคียงก่อนแล้วค่อยๆ ขยายพื้นที่ออกไปเป็นระดับจังหวัด

3. เชิงวิชาการ ควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมและรากเหง้าประวัติศาสตร์ของบ้านเชียงให้แก่ คนในชุมชน นักเรียน นักศึกษา และเยาวชน เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เกิดความรู้ความ

เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเชียง และสถาบันการศึกษาควรมีโครงการร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้ และบุคลากรในการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง มีความสำคัญในทางวัฒนธรรม และเป็นพื้นที่มรดกโลกจึงควรมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวัฒนธรรมบ้านเชียง เพื่อให้การพัฒนาแหล่งชุมชนสามารถไปดำเนินการควบคู่กับการอนุรักษ์โบราณวัตถุ รวมทั้งช่วยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพที่ดีขึ้น

2. ชุมชนที่อยู่บริเวณแหล่งมรดกโลกบ้านเชียงมีความผูกพันกับวัฒนธรรมไทพวนมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งประชาชนบางส่วนประกอบอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมบ้านเชียง จึงควรศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของผู้นำชุมชน หรือประชาชนในท้องถิ่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- Hongpakdee, Seubpong. (2013). **The Survey of Traditional Communities that are Significance in Culture in Ubon Ratchathani Province for the Creation of Alternative Tourism.** Journal of Cultural Approach, 14(26). pp 32-43.
- ICOMOS. (1991). **กฎบัตรระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.**
- เกียรติศักดิ์ เรือนทอง. (2536). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์นิคมอำเภอทองผาภูมิจังหวัดกาญจนบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เทศบาลตำบลบ้านเชียง. (2559). **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยว.** อุดรธานี.
- เสน่ห์ จามริก. (2527). **นโยบายกลวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข
มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2531). **การมีส่วนร่วมของประชาชน.** วารสารพัฒนาชุมชน 27 (กุมภาพันธ์).
24-25
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2525). **มีส่วนร่วมในสังคม การเมืองการปกครอง ของสตรีไทย.** กรุงเทพฯ:
กระทรวงมหาดไทย.
- กรมการท่องเที่ยว. (2560). **สถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2559.**
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2.** กรุงเทพฯ :
สำนักปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กุลธิดา สามะพุทธิ. (2540). **การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง.** สารคดี.
13 (พฤศจิกายน): 36-38.
- จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ. (2554). **ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ฉัตรชัย ดั่งจาด. (2545). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาความคิดเห็นของชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2545). **ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.
กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ชีษณุชา ปานศิริ. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา เขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- ธนวัฒน์ คำภีลานนท์. (2550). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาล.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, กรุงเทพฯ.
- บำรุง บุญปัญญา. (2549). 3 ทศวรรษ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน: บทนิพนธ์คัดสรร ว่าด้วย
ประชาธิปไตยชาวบ้าน เศรษฐกิจชุมชนและการพัฒนาบนเส้นทางที่เป็นไท. กรุงเทพฯ:
โครงการหนังสือดอกต้อฟ้า.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ปรัชญา เวสารัชช. (2544). การนำเสนองานที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.
- ปรีดา เจษฎารางกุล. (2550). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขต
เทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต (สาขาการปกครองท้องถิ่น). วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มนัส สุวรรณ. (2547). แผนปฏิบัติการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงราย พะเยา แพร่ เชียงใหม่ : โครงการ
ศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มนัสนันท์ จันทรเพ็ง. (2558). แนวทางการลดผลกระทบด้านลบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใน
แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเภทย่านชุมชนเก่า กรณีศึกษา ชุมชนริมหน้า อำเภอ
เชียงคาน จังหวัดเลย. สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาการ
วางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง. กรุงเทพฯ.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์
ไทย.
- วรางคณา วัฒนโย. (2540). แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน
กรณีศึกษาสุขาภิบาลเจ้าเจ็ด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สมชาย กิตยากุล. (2542). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ลุ่ม
น้ำแม่สรวยจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมชาย สนั่นเมือง. (2541). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว, จุลสารการ
ท่องเที่ยว. (25-33). กรุงเทพฯ.

- สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. (2537). รายงานการวิจัยเรื่องขีดความสามารถในการ
พึ่งตนเองกับการอนุรักษ์แหล่งน้ำของชาวชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ:
ม.ป.พ.
- สำนักงานจังหวัดอุดรธานี. (2561). แผนพัฒนาจังหวัดอุดรธานี ปี (พ.ศ.2561 -2564, หน้า 74 – 75).
อุดรธานี.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). ความรู้ด้านการอนุรักษ์
คุ้มครองแหล่งมรดกโลก สำหรับเยาวชน. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). ยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงการ
ท่องเที่ยวและกีฬาฉบับที่ 4 (พ.ศ.2560-2564, 3). กรุงเทพฯ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). ยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงการ
ท่องเที่ยวและกีฬาฉบับที่ 4 (พ.ศ.2560-2564, หน้า 8-9). กรุงเทพฯ.
- สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2556). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่าง
ยั่งยืน บนเส้นทางสีขาว กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(Online). Available:
http://www.nesdb.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=2643
- สิทธิภาพ เมืองคุ้ม. (2528). การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของประชาชน : ศึกษากรณีน้ำบาดาลเสียใน
เมืองพัทยา. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุเทพ เชาวลิตร. (2524). หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น: โอเดียนสโตร์.
- สุนันทา จันทวารา. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหาด คูเตื่อ
อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. การค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อคิน รพีพัฒน์. (2536). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรม
ไทยและทำไมต้องพูดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- อุดม เขยกิจวงศ์และคณะ. (2548). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.

ภาคผนวก

ที่ ศธ 6917 (6) / 139

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา
กรุงเทพฯ 10110

9 มีนาคม 2561

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลการวิจัย

เรียน คุณเบญจพร สารพรม
หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง

ด้วยพระวิษณุฯ น้ำใจดี นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ได้รับอนุมัติให้ทำ
ปริญญานิพนธ์เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา
บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อความ
สมบูรณ์ของปริญญานิพนธ์เล่มดังกล่าว จึงขออนุญาตเผยแพร่ให้นิสิตสอบถามข้อมูลเพื่อการวิจัยและขอ
สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเท่าที่สามารถให้ข้อมูลได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดขออนุญาตเผยแพร่ ข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญาณ์ นักพ่อน)
ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานโยบายสาธารณะ

สำนักงานภาควิชารัฐศาสตร์
โทร. 0 2649 5000 ต่อ 11775, 11776
โทรสาร 0 2259 8987
พระวิษณุฯ น้ำใจดี โทร 095 703 5309

ที่ ศธ 6917 (6) / 132

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา
กรุงเทพฯ 10110

9 มีนาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน คุณเสวตฉัตร บรรเทาทุกข์
นายกเทศบาลตำบลบ้านเชียง

ด้วยพระวิษณุฯ น้ำใจดี นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ได้รับอนุมัติให้ทำ
ปริญญานิพนธ์เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา
บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อความ
สมบูรณ์ของปริญญานิพนธ์เล่มดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสอบถามข้อมูลเพื่อการวิจัยและขอ
สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเท่าที่สามารถให้ข้อมูลได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดขอความอนุเคราะห์ ข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญาณ์ นักพ่อน)
ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานโยบายสาธารณะ

สำนักงานภาควิชารัฐศาสตร์
โทร. 0 2649 5000 ต่อ 11775, 11776
โทรสาร 0 2259 8987
พระวิษณุฯ น้ำใจดี โทร 095 703 5309

ที่ ศธ 6917 (6) / 134

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา
กรุงเทพฯ 10110

9 มีนาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน คุณชุมพร สุทธิบุญ
ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง

ด้วยพระวิษณุฯ น้ำใจดี นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ได้รับอนุมัติให้ทำ
ปริญญานิพนธ์เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา
บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อความ
สมบูรณ์ของปริญญานิพนธ์เล่มดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสอบถามข้อมูลเพื่อการวิจัยและขอ
สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเท่าที่สามารถให้ข้อมูลได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดขอความอนุเคราะห์ ข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญาณ์ นักพื่อน)
ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานโยบายสาธารณะ

สำนักงานภาควิชารัฐศาสตร์
โทร. 0 2649 5000 ต่อ 11775, 11776
โทรสาร 0 2259 8987
พระวิษณุฯ น้ำใจดี โทร 095 703 5309

ที่ ศธ 6917 (6) / 140

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา
กรุงเทพฯ 10110

9 มีนาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน คุณอาร์กซ์ ภูมิศรีแก้ว
ผู้ใหญบ้านหมู่ 13

ด้วยพระวิษณุฯ น้ำใจดี นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชานโยบายสาธารณะ ได้รับอนุมัติให้ทำ
ปริญญานิพนธ์เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา
บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ชรรัตน์ ไสยสมบัติ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อความ
สมบูรณ์ของปริญญานิพนธ์เล่มดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสอบถามข้อมูลเพื่อการวิจัยและขอ
สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเท่าที่สามารถให้ข้อมูลได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดขอความอนุเคราะห์ ข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญาณ์ นักพ่อน)
ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานโยบายสาธารณะ

สำนักงานภาควิชารัฐศาสตร์
โทร. 0 2649 5000 ต่อ 11775, 11776
โทรสาร 0 2259 8987
พระวิษณุฯ น้ำใจดี โทร 095 703 5309

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล

วิชญะ ใจดี

วัน เดือน ปีเกิด

24 กรกฎาคม 2534

สถานที่เกิด

จังหวัดกาฬสินธุ์

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

เลขที่ 132 ปุณณวิถี ซอย 20 ถนนสุขุมวิท 101 แขวงบาง
จาก เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10260

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2553

จบมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัด
ธรรมมงคล แขวงบางจาก เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2558

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขารัฐประศาสน
ศาสตร์ เอกการบริหารภาครัฐและเอกชน

จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

พ.ศ. 2561

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบาย
สาธารณะ

จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ